

90 425 1526 0
120

Werkbladen

bij

Sprekend verleden Basisvorming deel 3 Docentenhandleiding

Leo Dalhuisen
Harald Buskop
Roel van der Geest

Status: deze voorlopige versie van de handleiding bevat alleen de werkbladen bij het werkboek

Nijgh*Versluys*
Ericastraat 18
3742 SG Baarn

Correspondentieadres:
Postbus 225
3740 AE Baarn

Telefoon afdeling voorlichting en verkoop: (035) 5482470
Telefax: (035) 5418221

E-mail: info@nijghversluys.nl
Internet: <http://www.nijghversluys.nl>

Derde druk, 2001

1 2 3 4 5/ 03 02 01 00

ISBN 90 425 1526 0/ NUGI 121

© 2001 uitgeverij Nijgh*Versluys* bv, Baarn, The Netherlands.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St. b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St. b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Aan de gebruikers van *Sprekend verleden* werkboek deel 3 basisvorming

Het werkboek *Sprekend verleden* deel 3 bevat verwijzingen naar werkbladen met extra opdrachten. De docent kan deze werkbladen aan de leerlingen ter beschikking stellen. De werkbladen worden dan ook opgenomen in de docentenhandleiding bij deel 3, samen met de antwoorden.

Om u zo spoedig als mogelijk in staat te stellen de werkbladen en de antwoorden te gebruiken, maken wij deze beschikbaar voorafgaand aan de verschijning van de complete handleiding. Wie langs de gebruikelijke weg een handleiding heeft besteld, krijgt de complete handleiding na verschijning alsnog toegezonden.

Tot slot maken wij u erop attent dat de werkbladen voor geregistreerde gebruikers ook via onze website zijn te downloaden, in zgn. pdf-format.

Zie hiervoor www.nijghversluys.nl onderdeel methode-ondersteuning, module downloadabilia.

januari 2001
Nijgh*Versluys*

Inhoud

1	Werkbladen (A + B)	2
2	Antwoorden werkbladen (A)	77
3	Antwoorden werkbladen (B)	153

Toelichting

De werkbladen (A) zijn opdrachten met invulmogelijkheid, de werkbladen (B) zijn opdrachten zonder invulmogelijkheid. De antwoorden werkbladen (B) zullen in de definitieve versie van de handleiding in de gebruikelijke opmaak verschijnen.

Sprekend

VERLEDEN

GESCHIEDENIS BASISVORMING

③

WERKBLADEN

OPDRACHT 10 Roerige dagen in Duitsland

BRON 2: een affiche

Affiche van de NSDAP bij de verkiezingen in maart 1933

BRON 3: een politieke prent

Politieke prent uit februari in het tijdschrift 'Der Nebelspatter'. De ondertitel luidde: 'De vertoning van de bruid'. Von Papen (links) en Hugenberg (rechts) duwen de bruid naar voren. Von Hindenburg staat op de achtergrond.

Op dit werkblad vind je drie bronnen over een roerige periode in de geschiedenis van Duitsland: eind 1932 - begin 1933. Bestudeer de bronnen en beantwoord dan de vragen.

A Welke partijen worden in bron 2 aangevallen?

B Wie of wat moet de bruid in bron 3 voorstellen?

C Wat wil de tekenaar met bron 3 zeggen?

BRON 1: een geschiedschrijver

In de Republiek van Weimar had de rijkspresident grote macht. Hij werd voor zeven jaar rechtstreeks door het volk gekozen, hij kon de rijkskanselier benoemen en ontslaan, en hij kon de Rijksdag ontbinden. Eind 1932 haalden de conservatieve leiders Von Papen en Hugenberg rijkspresident Von Hindenburg, zelf een conservatieve nationalist, over Hitler tot rijkskanselier te benoemen. Op 30 januari 1933 installeerde Von Hindenburg het coalitiekabinet onder leiding van Hitler, dat bestond uit acht conservatieven (onder wie Von Papen) en drie NSDAP'ers (onder wie Hitler). Met goedkeuring van Von Hindenburg ontbond Hitler op 1 februari de Rijksdag en schreef hij nieuwe verkiezingen uit voor 5 maart.

Op 27 februari brak er brand uit in het gebouw van de Rijksdag. Daar werd de Nederlander Marinus van der Lubbe gearresteerd. Hij was lid van een communistische groepering en zei als enige de brand te hebben gesticht uit protest tegen de regering van Hitler. De nazi's beweerden dat de brand het begin had moeten zijn van een communistische revolutie in Duitsland. In een proces tegen Van der Lubbe en vier andere gearresteerde communisten werd geen bewijs geleverd van een revolutiepoging. Wel bleven arrestaties volgen van onder anderen communisten en socialisten. Van der Lubbe werd terechtgesteld.

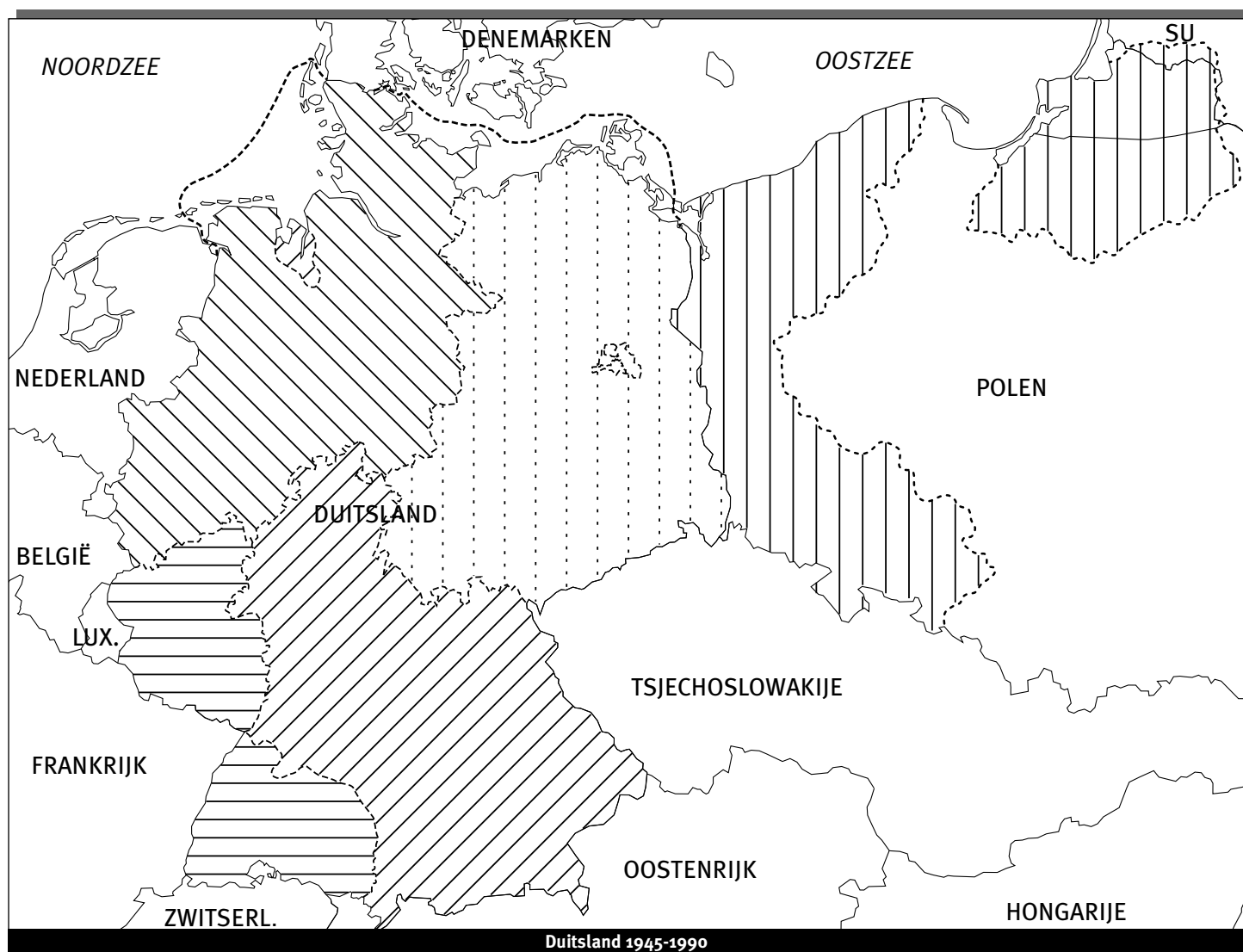
Via een noodwet maakte de regering van Hitler een einde aan de burgerrechten in Duitsland, zoals vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid om te vergaderen. De verkiezingen van 5 maart gingen echter gewoon door. De nazi's wonnen de verkiezingen van 5 maart, communisten en socialisten verloren.

OPDRACHT 13 Duitsland 1945-1990

Bestudeer paragrafen 5 en 6 op blz. 13-15 van je leerboek.

- A** Kleur de gebieden die Duitsland ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog verloren had, paars. Kleur ook het juiste vakje in de legenda paars.
- B** Na de Tweede Wereldoorlog werd Duitsland verdeeld in vier bezettingszones. Kleur de Russische zone rood, de Amerikaanse zone blauw, de Engelse zone geel en de Franse zone groen. Geef de vakjes in de legenda de juiste kleuren.
- C** Schrijf in de Geallieerde bezettingszones 'BRD'.
- D** Schrijf in de Russische bezettingszone 'DDR'.
- E** Welke verandering(en) in de kaart noem je een gevolg van de Tweede Wereldoorlog op korte termijn, welke op langere termijn? (Zie voor het verschil tussen korte en lange termijn je leerboek blz. 69.)

Duitsland 1945-1990

	Gebieden verloren ten gevolge van WO II		Engelse bezettingszone
	Russische bezettingszone		Franse bezettingszone
	Amerikaanse bezettingszone		

OPDRACHT 21 Kwamen de nazi's legaal aan de macht?

Lees de inleiding op blz. 18 van je leerboek.

Vertel aan het begin van je verhaal of je vindt dat de Machtigingswet op een legale (wettige) of een illegale (onwettige) manier is aangenomen. Licht je standpunt toe in je verslag van wat je hebt meegemaakt.

A Schrijf eerst een verhaal als parlamentslid voor het Centrum:

De Machtigingswet is _____ . Volgens mij op een _____

manier. Wij hebben met de fractie van het Centrum uiteindelijk _____ de Machtigingswet

gestemd. Met onze stemmen hebben de nazi's de _____

_____ gehaald. Het is duidelijk dat de nazi's in ons land _____

_____ hebben. Ze waren overal binnen en buiten het gebouw om hun parlementsleden _____

_____ . Bij het aannemen van de wet zouden de nazi's _____

_____ om Duitsland uit _____ te halen _____

waarin het verkeert. Het was een heel _____ dag voor de leden van onze partij. _____

Moesten we _____ of _____ de wet stemmen? Het is duidelijk dat ons _____

land het _____ heeft. _____

In het parlement werden we het tot nu toe telkens niet eens. Ludwig Kaas zei dat de nood verlangt dat _____

Als Duitsland er weer bovenop wil komen, zal het Centrum moeten gaan _____

_____ met de nazi's. De nazi's vragen _____ de macht. Daarna zal de _____

_____ weer worden hersteld. De regering onder leiding van Hitler heeft onze partij _____

bovendien een brief met _____

_____ toegezegd. _____

Die brief kwam niet op tijd, maar we verwachtten hem snel. We hebben toen besloten _____

_____ te stemmen. _____

B Schrijf dan een verhaal als socialistisch parlementslid:

De Machtigingswet is _____ . Op een volstrekt _____
manier. We hebben als SPD uiteraard _____ die wet gestemd. Het was vandaag een _____
toestand. De nazi's probeerden ons voortdurend onder _____
te zetten. Het begon al buiten het gebouw waar we zouden vergaderen. We moesten tussen rijen _____
om binnen te komen. Overal binnen en buiten het gebouw _____ .
De _____ hadden zij volledig bezet. Voor andere mensen _____
was geen plaats. En in de zaal hing een _____
_____ .
Dat alles hoort in een parlementaire _____ niet thuis. En dan _____
hebben de nazi's alle communistische parlementsliden en acht leden van onze partij _____
_____ . Ik heb er begrip voor dat achttien anderen van ons _____
_____ .
Het is duidelijk dat wij socialisten _____ .
De nazi's willen met hun wet een einde maken aan _____ in Duitsland.
Otto Wels heeft een indrukwekkende rede gehouden. Hij zei dat een regering behoort te worden _____
_____ . En hij zei dat _____
noodzakelijk is. Ook sprak hij zijn bewondering uit voor de _____
mensen die door de nazi's worden _____ . Dat was heel moedig van hem.
Hij loopt nu ook groot gevaar gevangengenomen te worden. Als hij verstandig is, _____
_____ .
Schandalig was ook de houding van het Centrum. Kaas en zijn Centrum hielpen de nazi's aan _____
_____ in het parlement. Niet te geloven dat zij Duitsland in _____
handen willen geven van een ondemocratische partij als _____ .
Als ze samen met ons tegen de wet hadden gestemd, hadden de nazi's _____
_____ . De nazi's kunnen nu doen alsof zij _____
_____ de _____ in handen hebben _____
gekregen. Al klopt daar natuurlijk niets van. En wie gelooft dat het alleen maar om _____
gaat? De nazi's hebben voorgoed _____ in handen.

OPDRACHT 3 Op zoek naar oorzaken van de Eerste Wereldoorlog

Lees de inleiding van de benaderingswijze op blz. 23 van je leerboek.

A Welke waarde heeft de politieke prent voor iemand die zoekt naar de oorzaken van de Eerste Wereldoorlog?

Welk antwoord op deze vraag vind jij het best? Waarom?

Volgens mij is antwoord _____ het best.

Argumenten:

De tekening geeft geen informatie over _____ deelname aan de oorlog,

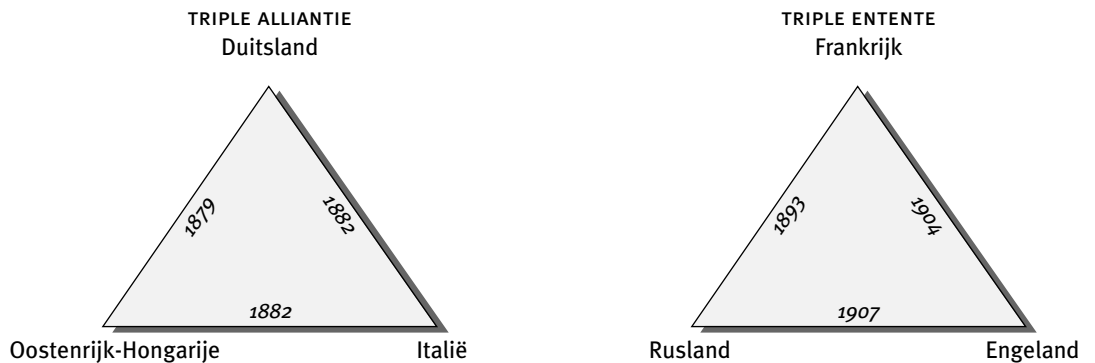
laat staan over waarom _____ dat deed.

Bij de wereldoorlog waren _____ betrokken, maar

daarover vertelt de tekening _____ .

De tekening zegt dus _____

Ik kies niet voor 1 of 2, maar geef een eigen antwoord:

B Vul de oorzaken en de aanleiding van de Eerste Wereldoorlog in:

Oorzaken:

- _____
- _____

↓

Aanleiding:

- _____

↓

De Eerste Wereldoorlog

C Ga bij elke oorzaak na of je kunt uitleggen waarom die oorzaak één of meer landen aan de oorlog deed deelnemen.

• _____
De _____ op de Balkan streefden naar _____
_____. Ze werden gesteund door _____.
Toen _____ door de moord op Frans Ferdinand ruzie kreeg met _____
_____, koos _____ de kant van _____
de andere _____.
Frankrijk wilde een revanche voor _____ tegen _____
_____. Daarom ging dat land deelnemen, toen _____
de zijde van _____ koos.

• _____
Toen _____ de oorlog verklaarde aan Servië, kreeg het
steun van _____, omdat beide landen _____
_____ hadden.
Toen Duitsland _____ en _____
_____ aanviel,
_____ verklaarde _____ Duitsland de oorlog, omdat
een _____ had met Frankrijk.

• _____
_____ en _____ werden vermoord
door _____. Daardoor kwam _____
_____ in oorlog met _____.

OPDRACHT 5 De gevolgen van de Eerste Wereldoorlog

Lees op blz. 23 van je leerboek hoe de kaart van Europa veranderde als gevolg van de Eerste Wereldoorlog. Kijk ook goed naar de kaart 'Europa 1914' op deze bladzijde. Gebruik eventueel een (historische) atlas. Kleur nu de kaart 'Europa na de Eerste Wereldoorlog'. Het gebied Eupen-Malmedy is te klein om aan te geven op deze kaart.

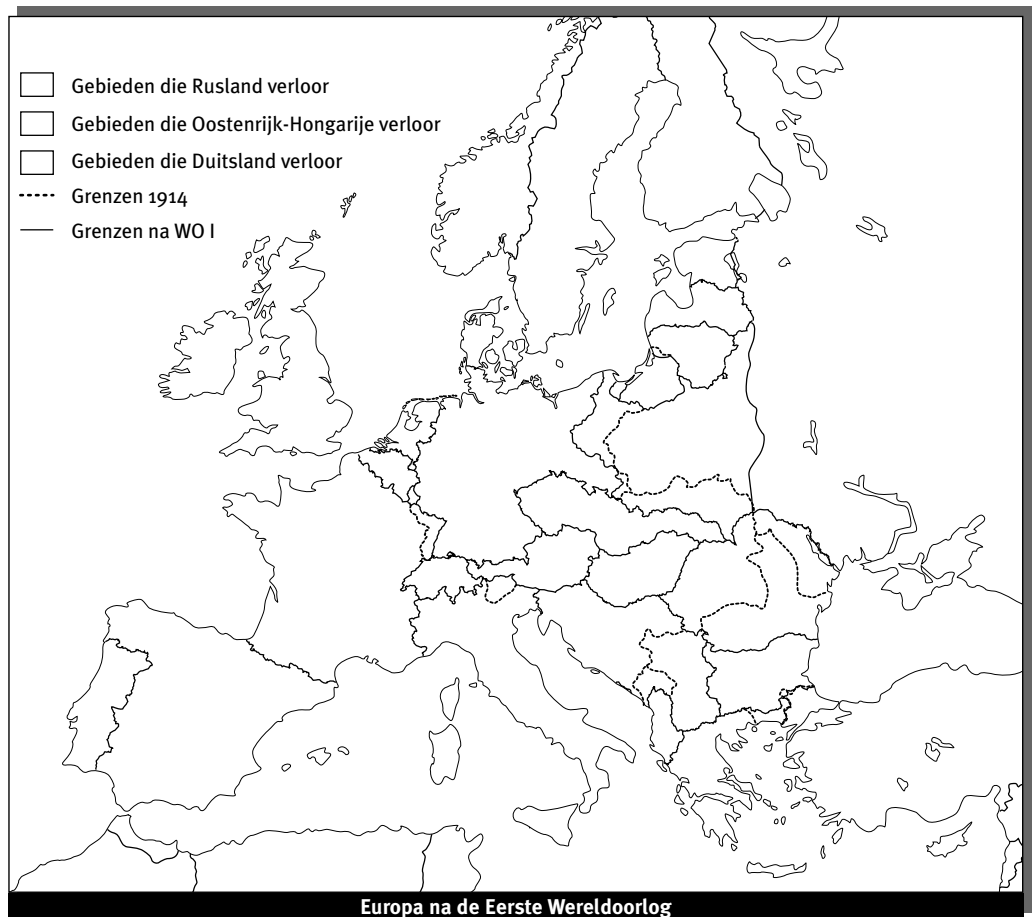
- A** Kleur de gebieden (maar zorg dat de grenzen zichtbaar blijven!)
- die Rusland door de Eerste Wereldoorlog verloor rood;
 - die Oostenrijk-Hongarije verloor groen;
 - die Duitsland verloor geel.
- Kleur ook de vakjes van de legenda.

B Welke staat verloor het minste gebied?

C Door de Eerste Wereldoorlog ontstonden nieuwe staten. Welke landen moesten gebied afstaan voor de vorming van de nieuwe staat (staten)?

- Polen: _____
- Finland, Estland, Letland, Litouwen: _____
- Tjecho-Slowakije: _____
- Joegoslavië: _____

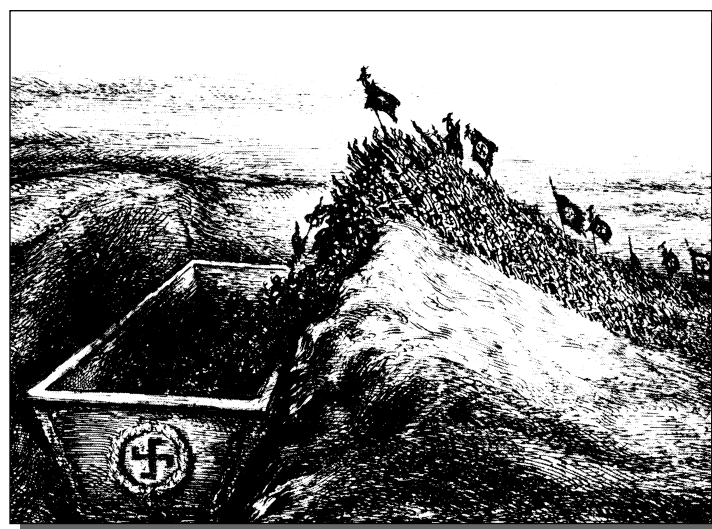
OPDRACHT 10 Oorzaken van de Tweede Wereldoorlog in tekeningen

Bekijk de politieke tekeningen en de toelichtingen hieronder.

A Hoe zag de tekenaar van prent 1 de oorzaken van de (voor hem toekomstige) wereldoorlog?

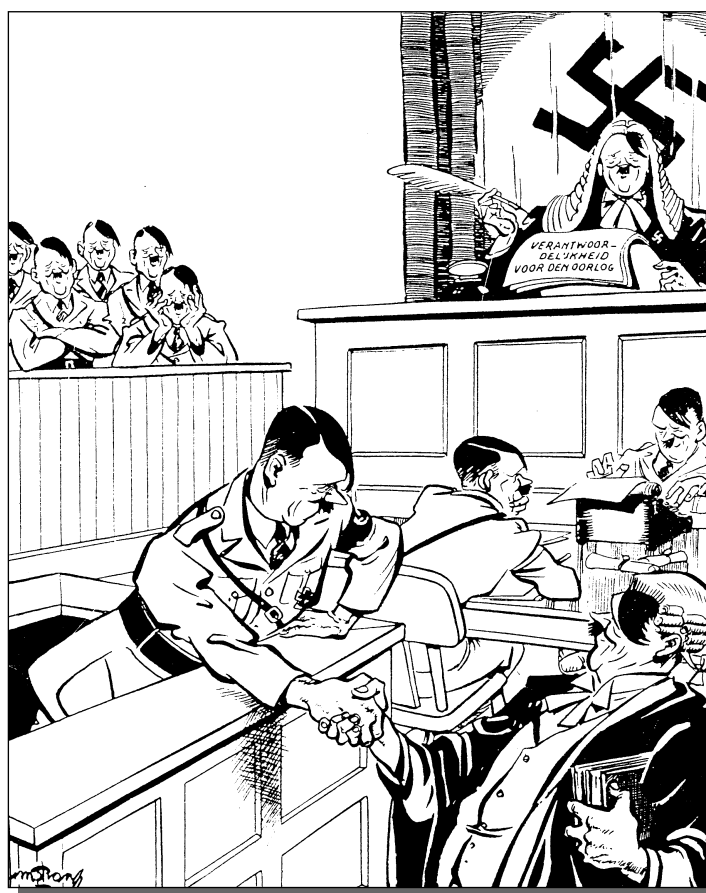
B Hoe ziet de tekenaar van prent 2 de oorzaken van de Tweede Wereldoorlog?

C Vergelijk de meningen van de tekenaars van prenten 1 en 2 met wat onderzoekers vinden (zie opdracht 6, F). Wat valt je op?

prent 1

In 1932 tekende de Duitser Paul Weber deze prent bij een boekje waarin werd voorspeld dat de NSDAP de ondergang tegemoet ging. Weber maakte in deze tekening gebruik van het hakenkruis, het teken dat de nazi's voor zichzelf gebruikten.

prent 2

De tekenaar van deze prent schreef eronder: 'Niet schuldig'.

OPDRACHT 28 Herdenken of niet?

Lees de inleiding op bladzijde 39.

A Kies een opvatting en verdedig je keuze.

Opvatting 1

Opvatting 2

Opvatting 3

Opvatting 4

Opvatting 5

B Voeg een andere (je eigen) opvatting toe, als je niet kunt kiezen.

OPDRACHT 29 Film en propaganda

Lees de inleiding op blz. 40 van je leerboek.

Op blz. 40 staan vier manieren om filmpubliek een bepaalde mening op te dringen. Lees telkens één beschrijving van een film en beantwoord dan de volgende vraag:

A Welke van de vier manieren herken je in één of meer van de besproken films?

Bron 1 'Hitlerjongen Quex'

Manier : de Hitlerjugend wordt getoond als _____
_____ en de communisten worden als _____
voorgesteld (_____
_____).

Bron 2 'Mrs. Miniver'

Manier : de zoon van Mrs. Miniver wordt als _____ voorgesteld.
(hij geeft _____).
De Duitse piloot wordt als _____ voorgesteld (hij geeft
niets om _____).

Bron 3 'Casablanca'

Manier : de kijkers voelen zich aan het slot van de film verbonden met _____
_____, die samen _____
_____ en vervolgens verder zullen gaan met _____
_____ .

Bron 4 'Missie naar Moskou'

Manier : er wordt _____
gegeven: het gaat goed in _____ ,
iedereen in de SU is in de film _____ , terwijl er in werkelijkheid _____
_____ .
Manier : er wordt niets gezegd of getoond van _____ ,
_____ en van _____
_____ .

Bron 5 'Reddingsboot'

Manier : aan het slot van de film wint _____ het van _____
_____ onder de hoofdrolspelers en daarmee wordt nog net op tijd _____

verhinderd dat

- B** In de loop van de oorlog merkten de regeringen dat propaganda beter met speelfilms kon worden gevoerd dan met journaals en andere films met authentieke, niet gespeelde, scènes. Welke verklaringen kun je daarvoor bedenken?

Mogelijke verklaringen:

OPDRACHT 5 De NAVO en het Warschaupact (1)

Lees de illustratieve tekst 'De NAVO en het Warschaupact' op blz. 48 van je leerboek.

A De NAVO-leden zijn:

Doel was lange tijd

Vanaf 1991 heeft dat doel plaatsgemaakt voor het beschermen van

Daarbij gaat het vooral om het naleven van

B De leden van het Warschaupact waren:

Doel was

In 1991 werd de militaire samenwerking van de Warschaupactlanden

OPDRACHTEN 5 De NAVO en het Warschaupact (2)

Lees de illustratieve tekst 'De NAVO en het Warschaupact' op blz. 48 van je leerboek.
Lees daarna paragraaf 4 van hoofdstuk 3, en zo nodig paragraaf 6 van hoofdstuk 1.

- A Arceer met rode strepen de landen die lid waren van het Warschaupact.
- B Arceer met blauwe strepen de landen die lid zijn van de NAVO.
- C Welke landen die lid waren van het Warschaupact, behoren nu tot de NAVO (sommige onder een andere naam)?

OPDRACHT 8 **Waarom werd de Berlijnse Muur gebouwd?**

Lees de tekst over de Berlijnse Muur op blz. 49 van je leerboek. Zoek in een encyclopedie of ander naslagwerk eventueel nog meer gegevens op over de Muur.

Stel je voor dat het 1962 is. Maak een affiche om op de Berlijnse Muur te plakken. Geef daarop kernachtig aan wat volgens jou het doel van de Muur is en wat jij ervan vindt. Maak je affiche vanuit het officiële standpunt van de regering van de DDR of vanuit westers standpunt.

Eerst moet je goed weten wat je op je affiche wilt tekenen en schrijven. Volg daarom deze aanwijzingen:

- A** Noteer voor jezelf de redenen waarom de Muur is gebouwd.

- B** Noteer wat je met je affiche precies duidelijk wilt maken.

- C** Noteer van welke illustraties je voor je affiche gebruik wilt maken.

- D** Noteer enkele slagzinnen die je misschien kunt gebruiken.

- E** Maak nu je affiche, op een groot vel papier.

OPDRACHT 11 Conflicten getekend

A Bestudeer de politieke tekening van Fritz Behrendt op blz. 50 van je leerboek (rechtsboven).

1 Je kunt zien dat het hier om een typisch westerse kijk op de Cuba-crisis gaat, omdat

_____ zijn zin krijgt en

_____ moet inbinden.

2 Wat zal Chroestsjov van deze tekening hebben gevonden? Waarom?

B Bestudeer de Amerikaanse tekening op blz. 50 van je leerboek (onder) en (het bijschrift bij) de kaart op blz. 51.

1 Deze tekening is gemaakt na het jaar _____ . Toen ging een deel van de Franse kolonie

Indo-China

_____ heten. De gesneuvelde soldaat was een

2 Welk mogelijk antwoord zou je kunnen bedenken op de vraag van de Amerikaanse soldaat?

C Bestudeer het affiche op blz. 56, rechtsonder. Het is een parodie op een veel bekender affiche, getiteld 'I want you (for US army)', uit de Eerste Wereldoorlog. Daarop wijst dezelfde man, maar dan nog keurig in pak en met de hoed op zijn hoofd, indringend naar de kijker.

1 De gewonde man stelt het land _____ voor. Deze man is een symbool van zijn land en

staat bekend als

_____ (US).

2 Welke reden voor dat land om zich uit de oorlog terug te trekken komt op dit affiche naar voren?

D Bestudeer de politieke tekening op blz. 57 van je leerboek (linksboven).
Wat wilde de tekenaar met deze prent zeggen?

OPDRACHT 17 Wie is de schuld van de Koude Oorlog?

Lees de inleiding van de benaderingswijze op blz. 54.

A Breng de drie visies op de Koude Oorlog in de driedelige tekening onder woorden. Met welke gegevens uit hoofdstuk 3 zouden mensen die een van deze visies hebben, hun visie kunnen verdedigen?

Visie 1: De Koude Oorlog is ontstaan door _____ optreden

van de _____. Gegevens waarmee deze visie kan worden ondersteund:

- De SU richtte in 1919 de _____ op, bedoeld om _____.
- Het _____ van Stalin en Hitler in 1939, de _____ van Polen door die twee en de _____ van de SU op Finland zijn voorbeelden van _____ vóór de Tweede Wereldoorlog.
- De uitbreiding van _____ in _____ in de jaren na de Tweede Wereldoorlog versterkte in het Westen de indruk dat de SU richting _____ wilde oprukken.
- In Azië breidde _____ zich uit. In _____ en _____ kwamen _____ aan de macht. Het Westen zag hierin de hand van _____.
- De _____ van _____ (1948) kan als een _____ daad worden beschouwd. West-Berlijn werd met _____ bedreigd.
- Het bouwen van _____ (1961) met toestemming van de SU leidde ertoe dat _____ tanks _____ tegenover elkaar stonden.
- Het plaatsen van _____ door de SU op _____ (1962) leidde bijna tot een oorlog met _____ tussen _____ en _____.

Visie 2: De Koude Oorlog is ontstaan door _____ optreden van

de _____. Gegevens waarmee deze visie kan worden ondersteund:

- Al kort na de Russische Revolutie probeerden de _____ de _____ ten val te brengen. De SU voelde zich _____.

- President _____ van de VS verklaarde in 1947 dat de VS zich vanaf dat moment

zou verzetten (de _____). Stalin beschouwde dit als een
_____ en opzichte van _____.
- Onder leiding van _____ trok een VN-leger in 1950
_____ tegen Noord-Korea. Deze Koreaanse Oorlog vergrootte
_____ tussen _____ en _____.
- Met de _____ van Cuba en de _____
van een Amerikaanse _____ op de SU, vergrootte Kennedy de kans
op een _____ tijdens de Cuba-crisis (1962).
- Omdat hij geloof hechtte aan de _____,
zette president _____ van de VS alles op alles om
_____ in Vietnam te _____ . Zo kwamen de VS in een
_____ tegen het
_____ terecht.

Visie 3: De Koude Oorlog is ontstaan door _____ optreden van _____.

Gegevens waarmee deze visie kan worden ondersteund:

- Het Westen wilde overal in de bevrijde gebieden na de Tweede Wereldoorlog
_____ ; Stalin wilde
_____ in de door de SU bevrijde of veroverde gebieden.
- Stalin en de westerse leiders hadden weinig _____ .
Het Westen ging ervan uit dat de SU de hele wereld wilde _____ .
Stalin meende dat het Westen probeerde de
zoveel mogelijk _____ .
- De onenigheid over _____ van Duitsland leidde ertoe dat Oost en West
in hun bezettingszones een _____ gingen voeren.
- De oprichting van de _____ en het _____
brachten Oost en West _____ tegenover elkaar.
- Oost en West probeerden beiden hun _____ in de rest van
de wereld _____ . Daardoor ontstonden overal
en soms _____ .

OPDRACHT 21 Vietnam in Amerikaanse speelfilms

Lees de inleiding in je leerboek op blz. 58.

Schrijf een artikel over hoe de Vietnamoorlog in de VS in speelfilms wordt verwerkt. Gebruik voor je artikel de informatie in hoofdstuk 3 en in dit werkboek. Ook op de website van NijghVersluys staat meer informatie.

Bedenk een hoofdvraag en enkele deelvragen. Bestudeer de gegevens en schrijf dan een artikel.

Adviezen voor het schrijven het artikel

A Bedenk een titel voor je artikel.

B Schrijf een korte inleiding met:

- de hoofdvraag, bijvoorbeeld:

1 Over welke onderwerpen gaan de films?

2 Welke invloed had het jaar waarin een film werd gemaakt, op de inhoud ervan?

3 Mogelijke andere hoofdvraag:

- wat belangrijk en interessant is aan die hoofdvraag.

1 Historische speelfilms zijn een _____ bron. Filmmakers laten in hun films

vaak zien wat men in de samenleving _____ vindt. Daarom is het

om te kijken welke _____ van de Vietnamoorlog in films

_____ . Daaruit kun je afleiden hoe men in

de Vietnamoorlog heeft _____ . Films zijn net als boeken een

2 Historische speelfilms zijn een _____ bron. Films zeggen vaak iets over

_____ waarin ze gemaakt zijn. Dat geldt ook voor de speelfilms over de Vietnam-

oorlog. Toen de Vietnamoorlog nog _____ en een deel van de

Amerikanen die oorlog _____ , is die oorlog wellicht

uitgebeeld dan direct _____ van de oorlog of na verloop van

_____ .
Op deze manier kom je te weten hoe filmmakers (en veel _____)

in de loop der jaren _____ over de Vietnamoorlog hebben

_____ . En hoe ze die hebben _____ .

- waar je je gegevens vandaan hebt gehaald:

3 _____

C Beantwoord de hoofdvraag. Hieronder staan deelvragen waarvan je gebruik kunt maken.

Mogelijke deelvragen bij hoofdvraag 1: Over welke onderwerpen gaan de films?

1 Gaan de films over oorlogsgeweld?

2 Gaan de films over beslissingen van Amerikaanse _____ en _____

_____ ?

3 Gaan de films over nog andere _____ van soldaten in Vietnam dan gevechtshandelingen?

4 Gaan de films over de _____ van _____ in de Amerikaanse samenleving?

5 Gaan de films over _____ op de oorlog in de _____ ?

Mogelijke deelvragen bij de hoofdvraag 2: Welke invloed had het jaar waarin een film werd gemaakt, op de inhoud ervan?

1 Hoe komt het dat 'The Green Berets' wel _____ de oorlog gemaakt kon worden maar niet _____ ?

2 Waarom past de inhoud van 'The Deerhunter' en van 'Apocalypse Now' beter in de jaren _____ dan 'Full Metal Jacket' en 'Born on the Fourth of July'?

3 Hoe komt het dat er in de VS _____ de Vietnamoorlog veel _____ over die oorlog zijn gemaakt dan _____ de Tweede Wereldoorlog over die oorlog, terwijl de Vietnamoorlog _____ duurde dan de Tweede Wereldoorlog?

D Schrijf dan je artikel. Maak van de vragen gebruik voor tussenkopjes in je artikel.

Mogelijke tussenkopjes bij hoofdvraag 1: Over welke onderwerpen gaan de films?

Oorlogsgeweld – _____ van krijgsgevangenen – _____ in de VS – Reacties van het _____ .

Mogelijke tussenkopjes bij hoofdvraag 2: Welke invloed had het jaar waarin een film werd gemaakt, op de inhoud ervan?

Steun aan de Vietnamoorlog – De Vietnamoorlog: _____ en nachtmerrie – _____ van Vietnamveteranen.

E Bedenk ter afsluiting van je artikel of je zelf nog andere aspecten van de oorlog en de nasleep ervan kunt bedenken die aandacht in een film waard zijn.

Mogelijke andere aspecten die aandacht in een film waard zijn:

- De _____ en _____ besluitvorming.
- De ervaringen van de Vietnamese _____ .
- De ervaringen van _____ en _____ soldaten.
- Het _____ leger na de terugtrekking van de _____ troepen.

C Gebruik niet alleen bronnen in de eenheid. Ga ook in je eigen omgeving na hoe het met het deelnemen van vrouwen aan de politiek zit. Schrijf op welke gegevens je zou kunnen raadplegen en hoe je aan die gegevens komt.

Suggesties van te raadplegen bronnen:

- iemand uit je omgeving die lid is van een politieke partij; die kan aan gegevens komen van die partij;
- plaatselijke en regionale kranten die regelmatig informatie geven over plaatselijke politiek en wie daarin actief zijn;
- de gemeentegids die elke gemeente uitbrengt met informatie over bijvoorbeeld de samenstelling van het gemeentebestuur.

Mogelijke andere bronnen:

Uitvoeren van het onderzoek

D Welke antwoorden op de door jou onder B bedachte vragen kun je vinden in de bronnen? Geef duidelijk aan welke antwoorden je standpunt ondersteunen en welke in strijd zijn met je standpunt. Verzamel je antwoorden in een schrift of een ringband.

Afsluiten van het onderzoek

E Vat de resultaten samen in een eindverslag. Vermeld daarin:

- eerst het standpunt dat je hebt gekozen,
- dan welk bewijsmateriaal je standpunt ondersteunt,
- vervolgens welk bewijsmateriaal je standpunt ondergraaft,
- ten slotte je definitieve standpunt: ben je nog steeds hetzelfde standpunt toegedaan? Of ben je van standpunt veranderd? Vat kort samen waarom je je standpunt al dan niet hebt veranderd.

OPDRACHT 3**Oude culturen in Latijns-Amerika
(par. 2)**

- A** 1 Welke Indiaanse volken in Latijns-Amerika zijn het bekendst geworden?
2 Waardoor?
- B** De akkerbouw van de Indianen stond op een hoog peil. Hoe bewerkten zij het land en welke bijzondere producten verbouwden zij?
- C** De samenleving van de Inca's en Azteken was goed georganiseerd. Licht dit op vijf punten toe.
- D** De Indiaanse samenleving was gelaagd.
1 Welke lagen waren er?
2 Op welke manier kon men in een hogere of lagere laag komen?
- E** Toon met een voorbeeld aan dat godsdienst belangrijk was voor de Indianen.

OPDRACHT 7**Oude culturen in het Midden-Oosten
(par. 3)**

- A** In welke opzichten heeft de natuur de middelen van bestaan bij de oude culturen in het Midden-Oosten beïnvloed?
- B** 1 Op welke manier heeft de natuur politieke verdeeldheid in de hand gewerkt?
2 Op welke manier was er op cultureel gebied sprake van eenheid?
- C** 1 Welke drie grote bevolkingsgroepen leefden in het Midden-Oosten?
2 Wie worden bedoeld met de verzamelnaam 'Arabieren'?
3 Waarom worden Turken en Perzen (Iraniërs) niet tot de Arabieren gerekend?

OPDRACHT 10**Oude culturen in zwart Afrika (par. 4)**

- A** Hoe heeft de natuur ertoe bijgedragen dat Afrika dunbevolkt is?
- B** Welke middelen van bestaan waren er in het oude zwart Afrika?
- C** Wat wordt verstaan onder een stam of een volk?
- D** In welke drie groepen kunnen de vele samenlevingen in Afrika worden ingedeeld? Licht elke groep in één tot drie zinnen toe.
- E** Welke verdeling van de godsdiensten bestaat er in zwart Afrika?
- F** Noem twee gemeenschappelijke kenmerken van de traditionele Afrikaanse godsdienst.

OPDRACHT 12**Oude culturen in Azië (par. 5)****De Indische cultuur**

- A** Waaruit blijkt in de godsdienst het grote belang van water voor mensen in India?
- B** Welke middelen van bestaan kende het oude India?
- C** Noem de drie belangrijkste kenmerken van het hindoeïsme.
- D** 1 In welke bevolkingslagen is de samenleving volgens het hindoeïsme verdeeld?
2 Hoe kon men in een hogere kaste terecht komen?
- E** 1 Waardoor ontstond het boeddhisme?
2 Noem de vier belangrijkste kenmerken van het boeddhisme.
- F** Welke gevolgen had de overheersing van moslims in India van de 16de tot de 18de eeuw?

De Chinese cultuur

- G** In welke opzichten hebben de natuurlijke omstandigheden bijgedragen tot het ontstaan van één cultuur in China?
- H** Welke godsdienstige opvattingen hadden de Chinezen?
- I** 1 Wat wordt bedoeld met een dynastie?
2 Hoe heeft de Ch'in-dynastie bijgedragen aan de eenheid van China?
- J** 1 Welke twee belangrijke veranderingen vonden er plaats onder de Han-dynastie?
2 Door welke oorzaken kwam de Han-dynastie ten val?
- K** 1 Welke middelen van bestaan waren er in het oude China?
2 Door welke uitvindingen vergemakkelijkten de Chinezen de handel?
- L** De Chinezen beïnvloedden andere volken. Noem enkele voorbeelden van deze invloed.
- M** De grootgrondbezitter stond in China in hoog aanzien. Noem hiervoor een mogelijke verklaring.

OPDRACHT 3 Oude culturen in Latijns-Amerika

- A** De bekendste Indiaanse volken in Latijns-Amerika zijn _____ ,
_____ en _____ .
- B** De Indiaanse boeren _____ en _____ het land en
verbouwden _____ producten, waaronder _____
_____, die in _____
_____ niet voorkwamen.
- C** De samenleving van de Inca's en Azteken was goed georganiseerd.:
Aan het hoofd stond _____ , die als _____ werd vereerd. Onder
vorst en zijn raad stonden _____ ,
daaronder _____ .
_____ regelden de openbare taken. Er bestond
voor _____ ,
_____ en _____ moesten goederen leveren
en werkzaamheden voor de overheid verrichten.
- D** De Indiaanse samenleving was gelaagd:
De bovenlaag bestond uit _____ , _____ ,
_____ en _____ .
Daaronder kwamen de _____ en _____ .
De benedenlaag werd gevormd door _____ . De Azteken hadden ook nog
_____, meestal _____ .
Door goede of slechte _____ , vooral tijdens _____ ,
kon men in een hogere of lagere _____ komen.
- E** _____ hadden een grote invloed, omdat de Indianen zich sterk afhankelijk
voelden van _____ .

OPDRACHT 7 Oude culturen in het Midden-Oosten

- A** In steppen en woestijnen leeft men van _____, langs rivieren en in kustgebieden van _____.
- B** Er is sprake van verdeeldheid doordat _____ gebieden van elkaar gescheiden zijn door _____ en _____.
- _____ . Er wonen volken met _____ . Alleen _____ brachten door de verbreiding van _____ meer eenheid op _____ gebied.
- C** _____ vormen de grootste bevolkingsgroep. Met Arabieren worden _____ bedoeld die _____ spreken. De meerderheid is _____ van geloof. De _____ en de _____ hebben eigen culturen.

OPDRACHT 10 Oude culturen in zwart Afrika

A Afrika is dunbevolkt als gevolg van _____ :

een groot deel bestaat uit _____ en _____ .

Onregelmatige _____ veroorzaakt _____

en _____. Ook _____ vormen een bedreiging.

B De meeste Afrikanen leefden van _____ , sommige nomadische volken

leefden van _____. Op beperkte schaal werd aan _____ gedaan.

C Een stam of een volk is _____

_____ .

In Afrika bestonden drie groepen samenlevingen:

• In _____ samenlevingen leefde een volk verspreid over verschillende

_____ , die werden bestuurd door _____ .

Men hoefde geen _____ te betalen.

• In _____ was de leiding in handen van een koning.

_____ bestuurden voor hem de dorpen in het rijk en inden

_____ . Vooral de belasting op _____ was belangrijk.

• _____ ontstonden doordat koninkrijken gebieden van andere

veroverden.

D Ongeveer de helft van de bevolking ten zuiden van de Sahara is aanhanger van de

_____ godsdienst, de overigen zijn

of _____ .

Gemeenschappelijke kenmerken van de traditionele Afrikaanse godsdienst zijn:

• het vereren van _____ , _____ en _____ ;

• het gebruik maken van _____ tegen _____ en _____

_____ .

OPDRACHT 12 Oude culturen in Azië

A De Indische cultuur

1 De natuur in India bestaat uit _____, _____ en _____.
De bevolking is afhankelijk van _____ en _____.

Het grote belang van het water komt ook tot uiting in een aantal _____
gebruiken: vijvers bij _____, _____, _____
_____ aan de oevers van rivieren.

2 Langs de rivier _____ ontstond _____, waarmee _____
_____ van de bevolking zich bezighield. In de steden en de dorpen woonden en werkten ook _____.

3 De belangrijkste godsdienst is _____. De belangrijkste kenmerken daarvan zijn:

- Het leven in deze wereld is een _____. Men vereert altijd het Ene: _____.

- De ziel wordt opnieuw geboren in een ander lichaam: _____.

- De samenleving is opgebouwd uit _____, een groep mensen waarbinnen men trouwt. De hoogste laag is die van de _____. Dan volgen de _____

_____, daarna de _____ en _____

daaronder de _____. De onderste laag is die van _____.

_____. Door _____

_____ kan men via _____ in een hogere kaste komen.

4 Als reactie op _____ scheidde _____ zich af van het hindoeïsme. De belangrijkste kenmerken zijn:

- Het grootste deel van ons leven is _____.

- Lijden wordt veroorzaakt door _____.

- Alleen door zijn verlangens te _____ kan een mens zichzelf bevrijden van _____.

- Het hoogst bereikbare is het _____, de volledige _____ en de vernietiging van alle _____.

Het boeddhisme is bijna geheel uit India _____.

5 Van de 16de tot de 18de eeuw bestond in India een groot _____. Belangrijke gevolgen van de overheersing door de moslims waren:

- gebieden waar hindoes leefden kwamen onder leiding van _____ ;
- er kwamen godsdienstige conflicten tussen _____ en _____ .

B De Chinese cultuur

- 1 China heeft bijna overal _____ grenzen. De _____
ligging van China droeg bij tot een geheel _____ .
- 2 In de dalen van de rivieren is _____ mogelijk, al bestaat er gevaar voor _____ .
- 3 De Chinezen geloofden dat er voortdurend contact was tussen _____ en _____ ,
via de _____ . Het _____ legt de nadruk op het juiste
_____ gedrag. In de dorpen bestond ook _____ .
Onder geleerden en kunstenaars verbreidde zich _____ .
- 4 _____ verenigden alle Chinese staten en stichtten dynastieën.
Met een dynastie wordt _____
_____ bedoeld. Van de 3de eeuw voor Chr. tot in de 13de eeuw bestonden achtereenvolgens
de _____ -, de _____ -, de _____ - en de _____ -dynastie.
- 5 De middelen van bestaan in China waren _____ en _____
_____ . De Chinezen hadden contact met landen in _____
_____ en _____ . Exportproducten waren _____
_____ en _____ . Belangrijke uitvindingen waren _____
en _____ .

OPDRACHT 14 A

Wat wel, wat niet, en waarom dan wel of niet? (eenheid)

Deze opdracht kun je het beste in groepjes (twee-, drie- of viertallen) uitvoeren en de resultaten in de klas bespreken. Overleg hierover met je docent.

Lees de inleiding op blz. 81 van je leerboek en bestudeer de mogelijke criteria.

A Criteria vaststellen

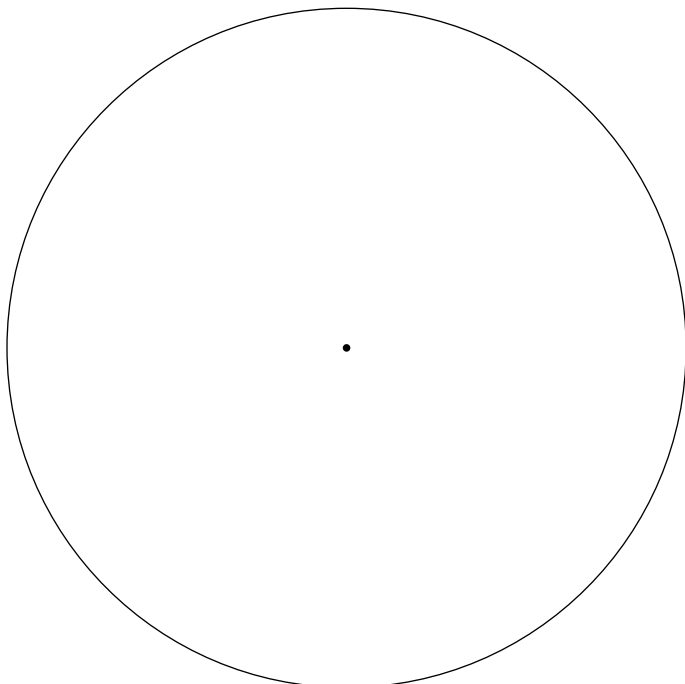
Bepaal welk criterium of welke criteria je gaat gebruiken:

- één of enkele van de gegeven criteria;
- één of enkele gewijzigde criteria;
- één of enkele door jullie toegevoegd criteria.

Gekozen criterium of criteria:

B Aandacht verdelen over delen van de wereld

Verdeel volgens de onder A vastgestelde criteria het cirkeldiagram. Gebruik de delen van de wereld die worden genoemd in het cirkeldiagram op blz. 81 van het leerboek.

C Aandacht voor het verleden verdelen

Als je 100 % aandacht voor het verleden van de onderstaande gebieden moet verdelen, hoe zou je dat doen? Je kunt een gebied ook 0 % geven.

Europa % %
- Nederland %	
- West-Europa %	
- Midden-Europa %	
- Rusland %	
Noord-Amerika % %
- VS %	
- Canada %	
Oceanië	 %
Australië en Nieuw-Zeeland	 %
Afrika t. z. v. Sahara	 %
- Zuid-Afrika %	
- Rest Afrika %	
Midden-Oosten en Noord-Afrika	 %
- Het oude Egypte %	
- Het moderne Egypte %	
- Libië/Tunesië/Algerije %	
- Marokko %	
- Mesopotamië %	
- Palestina/Israël %	
- Arabisch schiereiland %	
- Turkse rijk-Turkije %	
- Iran %	
Azië	 %
- China %	
- Japan %	
- India/Pakistan/Bangladesh %	
- Indonesië %	
- Rest Azië %	
Midden- en Zuid-Amerika	 %
- Suriname %	
- Nederlandse Antillen %	
- Rest Caribisch gebied %	
- Latijns-Amerika %	
Totaal		100 %

Wat zijn je belangrijkste argumenten voor de verdeling van de procenten over de diverse landen en gebieden?

OPDRACHT 14 B

Posterpresentatie 'De niet-westerse wereld' (eenheid)

Je hebt nu enkele jaren met *Sprekend verleden* gewerkt. Voor de niet-westerse wereld is in de kerndoelen voor de Basisvorming zo goed als geen aandacht. Er zijn veel argumenten aan te voeren om dat onverstandig te vinden. De niet-westerse wereld is echter zo omvangrijk dat er op school altijd maar een beperkt deel behandeld kan worden.

Wij bieden voor de hoofdstukken 5 tot en met 10 een aparte behandeling aan in de vorm van het project *Posterpresentatie 'De niet-westerse wereld'*.

In dit project wordt de klas in groepjes leerlingen verdeeld. Elk groepje kiest een eigen land (probeer de keuze van de landen zo goed mogelijk over de werelddelen te spreiden). Door ontwikkelingen in dat land te vergelijken met ontwikkelingen elders in de niet-westerse wereld, kun je in korte tijd zicht krijgen op de niet-westerse wereld in het algemeen.

HET KIEZEN VAN EEN LAND

Je wilt weleens wat anders. En ... wat opdrachten overslaan! Dan kun je – samen met je leraar en je klasgenoten – op de volgende manier de niet-westerse geschiedenis bestuderen.

- A** Je kiest als groepje een niet-westerse land, waarover je meer wilt weten. Aan de hand van een aantal vragen ga je informatie verzamelen. De gegevens die je hebt verzameld, verwerk je in een poster-presentatie over dat land.
- B** Bij elk land wordt uitgegaan van dezelfde vragen. Enkele vragen gaan over het vergelijken van jouw land met:
- (a) de rest van het werelddeel waarin jouw land ligt,
 - (b) andere werelddelen.

Voor die vergelijkingen kun je gebruikmaken van de hoofdstukken 5, 6 en 7 van *Sprekend verleden*.

Wanneer je als land kiest voor Indonesië, Suriname of de Nederlandse Antillen, dan kun je gebruik maken van hoofdstuk 8, 9 of 10 in je leerboek. Kies je een ander land dan moet je daarover informatie verzamelen.

Die literatuur kun je vinden in een boekenkast thuis of bij familie, in een bibliotheek en op het internet. Ook in boekhandels en 'winkels' in volkenkundige musea kun je misschien historische informatie over jouw land aantreffen.

Je docent beschikt over literatuursuggesties voor een aantal landen, waaronder over de Landenreeks (een serie boekjes uitgegeven door KIT, Novib en NCOS) en over het (gratis) tijdschrift 'Internationale Samenwerking' van het ministerie van ontwikkelingssamenwerking.

VRAGEN VOOR HET VERGELIJKEND ONDERZOEK

Hierna volgen vragen die als uitgangspunt kunnen worden gebruikt voor de vergelijking van het door jou of jullie gekozen land met de rest van de wereld.

Beantwoord eerste de vragen voor je eigen land:

- de vragen 1, 4, 7 en 10. Vergelijk deze antwoorden daarna met de gegevens in de hoofdstukken 5 t/m 7 van het leerboek:
- de vragen 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11 en 12.

Hk 5 Oude culturen in de niet-westerse wereld

- 1 Wat zijn de kenmerken van de oude cultuur van jouw land wat betreft
 - a de middelen van bestaan;
 - b de bevolking;
 - c de gelaagdheid;
 - d de godsdienst;
 - e overige aspecten van de cultuur?
- 2 Vergelijk deze kenmerken met die van de rest van jouw werelddeel.
- 3 Vergelijk deze kenmerken met die van andere werelddelen.

Hk 6 Kolonisatie van de niet-westerse wereld

- 4 Wat veranderde in jouw land door de komst van Europeanen:
 - a op economisch gebied?
 - b op sociaal gebied?
 - c op godsdienstig en ander gebied?
 - d op politiek gebied?
- 5 Vergelijk deze veranderingen met die in de rest van jouw werelddeel.
- 6 Vergelijk deze veranderingen met die in andere werelddelen.

Hk 7 Dekolonisatie van de niet-westerse wereld

- 7 Welke factoren bevorderden de dekolonisatie in jouw land? Zie voor mogelijke factoren par. 1.
- 8 Vergelijk de dekolonisatie van jouw land met die van andere landen in jouw werelddeel:
 - a in hoeverre komt de dekolonisatie van jouw land overeen met die van andere landen in jouw werelddeel?
 - b in hoeverre verschilt de dekolonisatie van jouw land van die van andere landen in jouw werelddeel?
- 9 Vergelijk de dekolonisatie van jouw land met die van andere werelddelen:
 - a in hoeverre komt de dekolonisatie van jouw land overeen met die van andere werelddelen?
 - b in hoeverre verschilt de dekolonisatie van jouw land van die van andere werelddelen?
- 10 Welke problemen zijn er in jouw land sinds de onafhankelijkheid wat betreft
 - a conflicten tussen ethnische groepen
 - b het zoeken naar de beste regeringsvorm
 - c de economische situatie (afhankelijkheid van een of twee producten, schuldenlast, bevolkingsgroei)
- 11 Vergelijk de problemen in jouw land met die van andere landen in jouw werelddeel.
- 12 Vergelijk de problemen in jouw land met die van andere werelddelen.

RAADGEVINGEN VOOR DE POSTERPRESENTATIE 'DE NIET-WESTERSE WERELD'

Beeldmateriaal voor de posters

- *Kopiëren van afbeeldingen uit 'Sprekend verleden' en andere boeken*
Ga na waar het beste zwart-wit-kopieerapparaat in je omgeving is te vinden en waar je kleurenkopieën kunt laten maken. Denk eraan dat ook fragmenten van afbeeldingen kunnen worden genomen en dat die fragmenten met behulp van het kopieerapparaat kunnen worden vergroot. Wie over computerapparatuur met scanmogelijkheden en een (kleuren)printer beschikt, kan dit alles thuis regelen.
- *Krantenknipsels (uit dag-, week- en maandbladen)*
Dergelijke krantenknipsels kunnen gemakkelijk worden verkregen en doorgaans mag er in geknipt worden. Als men maar niet te vroeg aan het knippen slaat. Laat ouders, broer of zus de krant eerst lezen, als je vrede in de familie wilt houden. En vraag voor alle zekerheid je ouders of anderen van wie je de kranten krijgt, tevoren of het akkoord is dat er geknipt wordt in de tijdschriften. Als er niet geknipt mag worden, kan worden gekopieerd.

Het maken van de poster

Gebruik een groot vel papier of enkele grote vellen papier die je later samenvoegt. Die vellen kun je later, als ze zijn beschreven en beplakt met beeldmateriaal, op de wand van het lokaal bevestigen. Je docent geeft de (maximale) omvang van een poster aan.

- a *Denk goed na hoe je elk vel wilt indelen*
Verdeel elk vel in vakken. Doe dat eerst voorlopig. Want het kan zijn dat je later van gedachten verandert. Maar je moet tevoren wel een 'vakkenplan' maken, anders gebruik je voor een bepaald onderdeel misschien teveel ruimte en blijft er voor een ander onderdeel te weinig over. Ieder vak betreft een bepaald onderdeel. Bedenk voor elk onderdeel een titel. Ontleen die titels aan je vragen.
- b *Maak een voorlopige keuze van het beeldmateriaal*
Maak nu een voorlopige keuze van de foto's en de krantenknipsels die je voor je onderdeel wilt gebruiken. Met de krantenknipsels kun je op verschillende manieren omgaan. We laten dat aan je fantasie over. In het ene geval zul je meer knipsels verwerken dan in het andere. Probeer zoveel mogelijk met beelden te zeggen. Zorg ervoor, dat de afbeeldingen groot genoeg zijn. Iemand die voor jouw tentoonstelling staat, moet duidelijk kunnen zien wat is afgebeeld. Daarom zal het misschien nodig zijn bepaalde foto's of artikelen te vergroten.
- c *Ga na of toevoeging van een kaart of situatieschets gewenst is*
Bij veel onderwerpen is een situatieschets of een kaart gewenst, waarop alle plaatsen zijn te vinden die wat betreft jouw land aan de orde komen.
- d *Ga over tot de definitieve selectie van het beeldmateriaal en bepaal de grootte van de afbeeldingen*
Als je de vakken en de afbeeldingen voorlopig hebt vastgesteld, ga dan binnen elk vak de ruimte bepalen voor de afbeeldingen (foto's, krantenknipsels, tekeningen) en voor de toelichting bij elke afbeelding. Als je afbeeldingen wilt vergroten, zoek daarvoor dan bij voorkeur een kopieerapparaat dat per procent vergroot. Dan kun je de afbeelding precies zo groot krijgen als je

wilt. Daarbij kun je van het volgende sommetje gebruik maken:
(1) bepaal eerst hoe breed of hoog je de afbeelding wilt hebben;
(2) ga dan na hoe breed of hoog de afbeelding nu is;
(3) deel dan de breedte of hoogte van (1) door de breedte of hoogte van (2). Je hebt dan het percentage voor het vergroten, of misschien in enkele gevallen voor het verkleinen, van je afbeelding.

- e *Ga dan de toelichtingen schrijven, in het klad*
- Als je een posterpresentatie maakt, moet je geen lange verhalen schrijven. Je zult dus misschien een deel van je antwoorden korter moeten formuleren en/of moeten kiezen uit wat je eerder opgeschreven hebt.
- Kies in elk geval de informatie die het best jouw verhaal duidelijk maakt. Houd daarbij de vragen en wat je wilt laten zien goed in de gaten.
- Schrijf bij elke afbeelding in elk geval:
(a) in het kort waarover die gaat (feitelijke gegevens) en
(b) waarom je die afbeelding hebt gekozen (nadere uitleg).
- Houd in gedachten dat sommige afbeeldingen grotendeels voor zichzelf spreken en dat andere meer toelichting nodig hebben. Houd er daarbij rekening mee dat de mensen die jouw uitleg lezen, misschien van niets weten. Geef dus niet te weinig informatie.
- Gebruik geen lange zinnen.
- f *Ga nu de teksten definitief schrijven*
- De titel moet groter geschreven zijn dan de andere teksten binnen elk vak.
- Alle teksten moeten van enige afstand goed te lezen zijn. Misschien kun je teksten op een tekstverwerker zetten. Op de tekstverwerker of met behulp van een kopieerapparaat kun je teksten vergroten of verkleinen.
- Denk eraan dezelfde soort tekst ook dezelfde lettergrootte te geven.

Nog enkele algemene opmerkingen ter afsluiting

- Bij een tentoonstelling is het belangrijk dat alles goed verzorgd is. Knip en plak het beeldmateriaal netjes. Probeer er in elk geval een mooi geheel van te maken dat aantrekkelijk is om naar te kijken.
- Hang de vellen op eenzelfde 'ooghoogte' op.
- We zijn ervan uitgegaan dat de posterpresentatie in een klas wordt opgesteld. Het is echter ook mogelijk zo'n tentoonstelling elders in school te houden. In zo'n geval is er waarschijnlijk meer ruimte dan in een klaslokaal. Dan is er ook voldoende ruimte voor de leerlingen om elkaar of anderen rond te leiden. Zorg dan dat mensen ook zonder begeleiding de tentoonstelling kunnen volgen.

OPDRACHT 2**Wat verandert op economisch gebied
(par. 1)**

- A** Welke drie veranderingen op economisch gebied waren er in de niet-westerse wereld als gevolg van de kolonisatie?
- B** De verbindingen in de koloniën:
- 1 In welke opzichten verbeterden de koloniale overheersers de verbindingen?
 - 2 Waarom verbeterden zij de verbindingen?
- C** Welke veranderingen vonden als gevolg van de kolonisatie plaats in de landbouw, de handel en de industrie in de koloniën?
- D** In veel koloniën moest een deel van de bevolking werken voor de Europeanen. Geef daarvan drie voorbeelden.

OPDRACHT 4**Wat verandert op sociaal gebied
(par. 2)**

- A** Welke drie veranderingen op sociaal gebied waren er in de niet-westerse wereld als gevolg van de kolonisatie?
- B** De groei van de steden in de koloniën:
- 1 Waardoor groeiden de steden in aantal en omvang?
 - 2 Waardoor viel het leven in de stad in de praktijk meestal tegen?
- C** Waardoor werd de verplaatsing van miljoenen mensen veroorzaakt?
- D** Wat is een plantage?
- E** Hoe veranderde de samenstelling van de bevolking:
- 1 in Amerika?
 - 2 in Afrika?
 - 3 in het Midden-Oosten?
 - 4 in Azië?
 - 5 in Australië en Nieuw-Zeeland?

OPDRACHT 7**Wat verandert op godsdienstig en
ander gebied (par. 3)**

- A** In welke mate werd het christelijk geloof verbreid in Latijns-Amerika?
- B** In welke mate werd het christelijk geloof verbreid in Afrika?
- C** Waardoor had het christendom in Afrika minder succes dan de islam?
- D** Waarom hadden missie en zending in Azië weinig succes?
- E** In hoeverre werden andere uitingen van de westerse cultuur overgenomen?

OPDRACHT 9**Wat verandert op politiek gebied
(par. 4)**

- A** Noem vier veranderingen op politiek gebied als gevolg van de kolonisatie in de niet-westerse wereld. Elke verandering in één zin.
- B** Welke politieke gevolgen had de kolonisatie voor de Indianen die de komst van de Europeanen overleefden?
- C** Waarom veranderde er in de 16de en 17de eeuw voor de meeste Afrikanen en Aziaten op politiek gebied weinig?
- D** De Chinese keizers wilden de Europeanen geen enkele invloed in hun land geven. Wanneer werden de Chinezen daartoe gedwongen? En op welke wijze gebeurde dat?
- E** Koloniale rijken en koloniale mogendheden:
- 1 Welke Europese staten hebben in Azië welke koloniale rijken opgebouwd?
 - 2 Welke Europese staten hadden in Afrika veel koloniaal grondgebied?
- F** In sommige koloniën hadden de koloniale heersers een systeem van direct bestuur ingesteld, in andere koloniën een systeem van indirect bestuur. Wat is het verschil?
- G** Welke Europese staten gaven de voorkeur aan direct bestuur, welke aan indirect bestuur?
- H** Welke voordelen had het systeem van indirect bestuur voor de koloniale heersers?
- I** Waardoor verkregen de Europeanen in de niet-westerse wereld een militair overwicht?

OPDRACHT 2 Wat verandert op economisch gebied

A Om _____ en _____ snel over grote afstanden te kunnen vervoeren, waren goede _____ noodzakelijk.

Deze werden verbeterd door het aanleggen van:

- _____ voor de in- en uitvoer;
- _____ en _____ ;
_____ en betere _____ (vanaf de 20ste eeuw).

Ook _____

profiteerde van de betere verbindingen.

B De Europeanen voerden in de koloniën nieuwe _____ en _____ in. In alle koloniën waren producten van de _____ industrie te koop. Ook ontstond een uitgebreide (_____ , _____).

C In veel koloniën moest een deel van de bevolking werken voor de Europeanen:

- mannen moesten een aantal dagen per jaar _____ werken voor _____ ;
- boeren moesten _____ dan zij zelf wilden of _____ product voor de _____ markt;
- mensen moesten voor Europeanen werken om _____ te kunnen betalen.

OPDRACHT 4 Wat verandert op sociaal gebied

A _____ groeiden in aantal en omvang door:

- de activiteiten van _____ op het gebied van _____ , _____ en _____ .
- de trek van _____ naar de _____ ; deze vond plaats door gebrek aan _____ op het platteland vanwege _____ en doordat de grond gebruikt werd voor _____ .

• de komst van _____ die zich veel voorstelden van de _____
 in de stad. Maar in de steden waren _____ laag,
 slecht en kon lang niet iedereen _____ .

B Miljoenen mensen werden _____ :

• Miljoenen Afrikanen werden als _____ naar _____
 in Amerika vervoerd. Een plantage is _____ .

• Na de afschaffing van de slavernij namen _____ uit _____
 de plaats in van de slaven. Zij werkten niet alleen op de plantages, maar ook in _____
 en bij de aanleg van _____ en _____ .

C De _____ van de bevolking veranderde:

1 In _____ veranderde de samenstelling van de bevolking zeer sterk:

• Het aantal _____ nam af door _____ ,
 _____ en _____ behandeling door Europeanen.

• Miljoenen _____ trokken naar _____ ,
 _____ en _____ ,
 miljoenen _____ kwamen terecht in _____ ,
 _____ en _____ .

• Contractarbeiders uit _____ kwamen naar Amerika.

• Na de afschaffing van de slavernij kon _____ tussen _____ ,
 _____ en _____ plaatsvinden.

2 In Afrika vestigden zich weinig _____ , behalve in _____ .
 Lange tijd stonden zij daar geen _____ toe (apartheid).

3 In het Midden-Oosten vestigden _____ uit de hele wereld zich in _____
 _____ , waar zij de staat _____ stichtten. Ook _____
 _____ beschouwen dat gebied als hun land.

4 In Azië emigreerden veel _____ naar _____ .

5 In _____ en _____ werd de oorspronkelijke
 bevolking bijna helemaal verdrongen door _____ .

OPDRACHT 7 Wat verandert op godsdienstig en ander gebied

De verbreiding van het christelijk geloof

A In _____ bekeerden _____
in de _____ eeuw de meeste Indianen tot het christendom. Zij bouwden _____,
_____ en _____. In _____
kwamen de Indianen nauwelijks in aanraking met blanken. Zij hielden _____.

B Vanaf de _____ eeuw brachten _____ (katholiek) en _____
(protestant) het christendom naar Afrika. Zij stichtten _____
en _____.

Het christendom had in Afrika minder succes dan _____:

- _____ keurden veel Afrikaanse gebruiken af, _____
_____ liet die toe.
- _____ bekeerde eerst _____
_____ ; de anderen volgden dan dat voorbeeld; de christenen
bekeerden eerst _____. In Afrika worden vaak _____
en _____ met elkaar gemengd.

C In Azië hadden de missionarissen en zendelingen _____ succes:

- de Aziaten vonden hun eigen cultuur _____ dan die van anderen; evenals het christen-
dom hadden Aziatische godsdiensten _____,
_____ en _____.

Ook andere uitingen van de westerse cultuur worden overgenomen

Vooraf de bewoners van de steden namen _____
_____ over (zoals de _____), maar niet allen evenveel. Maar anderen
hielden meer vast aan _____, zoals eigen _____,

_____, _____, _____. Ook waren er velen die hun eigen cultuur en de
westerse cultuur _____, zoals op hun werk _____
_____ en thuis _____.

Anderen _____ de westerse cultuur, zoals _____.

OPDRACHT 9 Wat verandert op politiek gebied

A Indianen verjaagd, uitgemoord of onderworpen

In Amerika verloren de Indianen overal hun _____ .
 In _____ kregen de Indianen rechten als ze _____
 werden. Maar zij bleven _____ , die van tijd tot
 tijd _____ moesten doen.

B Factorijen in Afrika en Azië

In de _____ en _____ eeuw vestigden de Europeanen _____ langs de kusten
 van Afrika en Azië, met toestemming van _____ daar. In Afrika profiteerden ze
 zelf ook van de _____ en in Azië konden ze de _____
 van de Europeanen goed gebruiken bij _____ met naburige vorstendommen.
 Door de _____ -oorlog (_____ – _____) werd _____ gedwongen
 _____ voor Europeanen open te stellen. In de havens hadden westerlingen hun eigen
 _____ en _____ .

C Volken direct of indirect bestuurd

In de _____ eeuw ontstonden in Azië de koloniale rijken Brits-Indië (_____ ,
 _____ , _____) , Nederlands Oost-Indië
 (_____) en Frans Indo-China (_____ , _____ ,
 _____). De belangrijkste koloniale machten in Afrika waren
 _____ , _____ , _____ en _____ .
 Frankrijk, Portugal en België hadden in de koloniën een systeem van _____
 _____ . Daarin _____ de Europese machthebbers het bestuur
 _____ .
 Engeland en Nederland kozen voor het systeem van _____ .
 Daarin hielden _____ toezicht op _____
 _____ . Dit systeem had voordelen voor _____ :
 • het was _____ , want er waren weinig _____ nodig;
 • de bevolking kwam minder snel _____ , want het leek alsof _____
 _____ nog steeds regeerden.

D Verzet onderdrukt

Het overwicht van de Europeanen in de niet-westerse wereld kwam tot stand doordat:

- de Europeanen betere _____ hadden en _____ onderdrukten;
- _____
 _____ niet meedeed met opstandige landgenoten.

OPDRACHT 1**Factoren die de dekolonisatie bevorderden (par. 1)**

- A Welke drie factoren bevorderden de dekolonisatie?
- B Wat is dekolonisatie?
- C Leg in enkele zinnen uit hoe nationalisme ontstond in de koloniën.
- D Welke omstandigheden van binnenuit droegen bij tot de groei van nationalistische bewegingen?
- E Welke omstandigheden van buitenaf speelden een rol?

OPDRACHT 4**Ontstaan van onafhankelijke staten in Latijns-Amerika (par. 2)**

- A Welke verschil in ontwikkeling bestond er tussen Latijns-Amerika en andere niet-westerse gebieden?
- B Bijna alle opstanden van Indianen en slaven mislukten. Welke opstand verliep voor de slaven succesvol?
- C Wat zijn mulatten, mestiezen en creolen?
- D Uit welke bevolkingslagen bestond Latijns-Amerika in de koloniale tijd?
- E Waardoor werden de creolen geïnspireerd om een vrijheidsstrijd te beginnen?
- F Waardoor viel Spaans-Amerika uiteen?
- G Hoe werd Brazilië onafhankelijk? En hoe werd het een republiek?

OPDRACHT 7**Ontstaan van nationale staten in het Midden-Oosten (par. 3)**

- A Wat namen de Turkse sultans vanaf het einde van de 18de eeuw van West-Europa over?
- B Welke bedoelingen hadden de sultans daarmee?
- C Door welke oorzaken slaagden de sultans er niet in hun macht en de bevoorrechte positie van de Turken te behouden?
- D Waarom verloren de Turken na de Eerste Wereldoorlog het grootste deel van hun rijk?
- E Met welke drie volken kwam het nieuwe Turkije in botsing? Waarom zijn er nog steeds spanningen tussen Turkije en deze drie volken?
- F Onder leiding van wie werd het nieuwe, kleinere, Turkije gemoderniseerd?
- G Door welke oorzaken kwam er niets terecht van het ideaal van een staat waarin alle Arabieren woonden?

OPDRACHT 10**Ontstaan van nationale staten in zwart-Afrika (par. 4)**

- A De meeste Franse en Engelse koloniën in Afrika verkregen op een vreedzame wijze de onafhankelijkheid. Geef zowel voor de Engelse als voor de Franse koloniën een verklaring voor de vreedzame ontwikkeling.
- B Geef drie voorbeelden van (groepen) staten waar de dekolonisatie gewelddadig verliep. Geef bij elk een verklaring voor het geweld.

OPDRACHT 14**Ontstaan van nationale staten in Azië (par. 5)**

- A Verklaar het ontstaan van nationalisme in India.
- B Wat was in het begin het doel van de Congres Partij?
- C Door welke twee redenen raakte de partij verdeeld?
- D
 - 1 Hoe wilde de leider van de Congres Partij, Mahatma Gandhi, zelfbestuur voor India bereiken?
 - 2 Hoe reageerde de Britse regering daarop?
 - 3 Hoe werd daarbij het conflict tussen hindoes en moslims opgelost?

OPDRACHT 15**Japan en China, twee aparte staten (par. 6)**

- A De betrekkingen tussen Japan en Nederland:
 - 1 Waardoor is een speciale band tussen Japan en Nederland ontstaan?
 - 2 Waardoor kwam er tijdelijk een einde aan die speciale band?
 - 3 Waardoor werd de band weer hersteld?
- B In welke opzichten maakte Japan een andere ontwikkeling door dan de (meeste) andere Aziatische landen?
- C
 - 1 Waarom was China nooit een kolonie?
 - 2 Maar waarom heeft China wel allerlei voorrechten aan westerse staten moeten toestaan (zie blz. 108-109 leerboek)?
- D Welke twee pogingen heeft Mao Zedong ondernomen om in China een communistische samenleving op te bouwen? En hoe liepen deze af?
- E Welke oplossing zocht China daarna voor de problemen in de samenleving?

OPDRACHT 1 Factoren die de dekolonisatie bevorderden

- A** In elke kolonie leefden meestal verschillende _____, elk met een eigen _____ . Pas door het kolonialisme kregen de mensen in een kolonie een _____ verleden. In alle koloniën ontstonden kleine _____ die op korte termijn _____ wilden: het _____ worden van een kolonie. In de _____ eeuw groeide hun aanhang.
- B** De volgende omstandigheden van binnenuit droegen bij tot de groei van nationalistische bewegingen:
- Door _____ leerde de bevolking de begrippen _____, _____, _____ en _____ kennen.
 - Missionarissen en zendelingen gaven _____ aan de bevolking.
 - _____ door het opdringen van een ander _____, _____ ander _____, een andere _____ en het _____ behandelen van de bevolking;
- C** De volgende omstandigheden van buitenaf speelden een rol:
- Tijdens de Tweede Wereldoorlog _____ en bleken zij _____ nodig te hebben (in de vorm van bijvoorbeeld _____, _____, _____ en _____);
 - Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een _____ van de machtscentra in de wereld: _____ en _____ kregen het voor het zeggen. Net als de _____ waren zij voor _____;
 - Er waren _____ van dekolonisatie in _____ en _____, zoals _____ in Brits-Indië en _____ in Goudkust.
 - Koloniale mogendheden kwamen tot het inzicht dat _____ ten einde liep. Zij maakten liever afspraken met _____ dan _____ te beginnen.

OPDRACHT 4

Ontstaan van onafhankelijke staten in Latijns-Amerika

- A** Door de komst van _____ was de Indiaanse bevolking in Latijns-Amerika sterk _____ en _____ (slaven) gingen de meerderheid van de bevolking vormen.
- B** Vanaf de tweede helft van _____ kwamen _____ en _____ in opstand. _____ werd de eerste onafhankelijke staat in Latijns-Amerika (1804).
- C** In de koloniale tijd bepaalde _____ tot welke bevolkingsgroep men behoorde:
- _____ vormden de bovenlaag. Zij hadden _____ functies.
 - _____ (in _____ geboren blanken) vormden de middenlaag. Zij waren _____, _____, _____ of hadden een _____.
 - _____ vormden de derde laag. Zij werkten als _____, _____ of _____.
 - _____ vormden de benedenlaag. Zij werkten op _____ en hadden geen _____.
- De positie van _____ en _____ hing ervan af of ze door _____ werden erkend.
- D** _____ viel uiteen doordat de verschillende gebieden waaruit het bestond, na opstanden tot _____ werden uitgeroepen.
- E** In _____ eisten _____ in 1822 de onafhankelijkheid. De zoon van de Portugese koning was het met hen eens en _____.

OPDRACHT 7 Ontstaan van nationale staten in het Midden-Oosten

- A** Vanaf de 18de eeuw namen de Turken een aantal dingen van _____
over in de hoop het Turkse Rijk _____ en _____
_____ aan _____ :
_____ werd naar Westers-Europees voorbeeld gereorganiseerd, getraind
en bewapend en Westerse missionarissen en zendelingen mochten in Turkije
_____. De sultans namen deze dingen over om hun _____ en de
_____ van de Turken te behouden. Dat doel hebben
ze uiteindelijk niet bereikt:
_____ en _____ kregen grote
invloed in het Turkse rijk; er ontstonden Arabische en Turkse
_____ ; na de Eerste Wereldoorlog verloren de Turken
_____.
Onder leiding van _____ werden veranderingen doorgevoerd om van
Turkije _____
_____ te maken.
- B** Van het ideaal van een staat waarin _____
kwam niets terecht:
- Het Midden-Oosten werd na de Eerste Wereldoorlog verdeeld in _____
van de Geallieerden.
 - Het _____ had nog maar weinig aanhangers.
 - Door de mandaatgebieden konden de nationalistten moeilijk _____
_____.
- Uit de mandaatgebieden ontstonden later _____.

 OPDRACHT 10 **Ontstaan van nationale staten in zwart-Afrika**

A Veel staten verkregen de onafhankelijkheid _____.

In de Britse koloniën waren _____,

_____ en _____

_____ toegestaan. Mede daardoor waren er meer _____

_____ dan in de andere koloniën.

Frankrijk verleende veertien koloniën onafhankelijkheid om _____ te voorkomen.

In bijna al deze nieuwe Afrikaanse staten hield Frankrijk grote _____

en _____ invloed.

B In sommige staten verliep de dekolonisatie _____.

In de _____ kolonie Congo waren _____

verdeeld doordat er verschillende _____ leefden. Na _____

_____ in de hoofdstad kreeg de kolonie de onafhankelijkheid. Vijf jaar lang _____

woedde er vervolgens een _____ . Daarna kwam de _____

_____ , Mboetoe, aan de macht.

In enkele koloniën waar _____ de beste landbouwgronden bezaten,

kwamen _____ in opstand. Zij eisten _____

_____ van hun grond.

Portugal weigerde lang zijn koloniën onafhankelijkheid te verlenen, omdat er veel _____

_____ woonden en vanwege de _____ uit de koloniën. Nadat _____

_____ een _____

waren begonnen en _____

_____ was afgezet, werden de koloniën onafhankelijk.

OPDRACHT 14 **Ontstaan van nationale staten in Azië**

In Brits-Indië groeide het nationalisme vooral onder _____ .

Zij vonden dat niet alleen _____ , maar ook _____ recht hadden op _____ en dat _____ te weinig werd gewaardeerd. Zij richtten het _____ op, later _____ genoemd.

De partij raakte verdeeld in twee groepen: de _____ wilden grotere acties voor hervormingen, de _____ wilden _____ . Ook was er een godsdienstig conflict tussen _____ en _____ .

Mahatma Gandhi wilde _____ bereiken door _____ van de hele bevolking. Hij riep op tot _____ en vroeg de bevolking _____ met de Engelsen.

Na de Tweede Wereldoorlog verleende _____ Brits-Indië onafhankelijkheid: in de nieuwe staat _____ was de bevolking in meerderheid _____ , in _____ was de meerderheid _____ .

OPDRACHT 15 Japan en China, twee aparte staten

- A** Van de _____ tot in de _____ eeuw stond Japan alleen _____ en _____ toe _____ . Na de gedwongen openstelling voor _____ ontwikkelde Japan zich snel en werd het een _____ mogendheid. Van _____ tot _____ werd Japan bezet door _____ . Daarna werd het een _____ van het Westen. Japan ontwikkelde zich tot _____ .
- B** Geen Europese staat heeft China ooit _____ . In de 20ste eeuw ging het _____ ten onder. Vanaf _____ werd onder leiding van _____ geprobeerd een _____ op te bouwen. De ' _____ ' (de bevolking leefde in _____ waar alles zoveel mogelijk _____ werd gedaan) en de ' _____ ' (gericht tegen _____ invloeden en aanhangers van _____) mislukten. In 1976 kwamen _____ leiders aan de macht. Zij zochten contact met _____ . Maar het streven naar _____ werd onderdrukt.

OPDRACHT 1**Natuur en bevolking (par. 1)**

- A 1 Omschrijf in enkele zinnen welk beeld Nederlanders vroeger hadden van de natuur en de bevolking in Indonesië.
2 Hoe is dit beeld ontstaan?
- B Welke invloed heeft de natuurlijke omgeving op de ontwikkeling van Indonesië gehad?

OPDRACHT 4**Het oude Indonesië (par. 2)**

Noem drie oude Indonesische rijken. Schrijf bij elk in welke periode het rijk bestond en welk deel van het huidige Indonesië het omvatte (welke eilanden geheel of gedeeltelijk).

OPDRACHT 5**De godsdiensten van Indonesië (par. 3)**

- A Beschrijf in enkele zinnen de oudste godsdienst in Indonesië.
B Welke andere godsdiensten ontstonden later in Indonesië?
C Op welke wijze werd de islam in Indonesië de godsdienst met de meeste aanhangers?

OPDRACHT 6**De manier waarop de mensen samenleven (par. 4)**

- A Noem een belangrijk kenmerk van de manier waarop de mensen in Indonesië samenleefden.
B Welke grote verschillen bestonden er tussen de dorpen?
C Welke verschillen bestonden er op het gebied van de slavernij?

OPDRACHT 8**Het koloniale verleden (par. 5)**

- A Wat was het belangrijkste doel van de VOC?
B Op welke wijze breidde de VOC haar macht in Indonesië uit?
C Wat veranderde er door de komst van de VOC voor de Indonesische boer?
D Wat wordt verstaan onder cultuurstelsel?
E Noem drie gevolgen van het cultuurstelsel.
F In 1870 werd het cultuurstelsel afgeschaft.
1 Welk gevolg had dat voor de boeren?
2 In hoeverre betekende dit gevolg een verbetering?
G Wat hield de 'ethische politiek' in? Licht dit toe met enkele voorbeelden.
H Welke gevolgen had de ethische politiek voor de Indonesiërs?
I In welke gebieden ontstonden in de 19de eeuw opstanden tegen het Nederlandse gezag? Noem waar mogelijk de leider van de opstand.
J Geef in enkele zinnen aan hoe die opstanden werden onderdrukt.

OPDRACHT 12**Indonesië bevecht zijn onafhankelijkheid (par. 6)**

- A In welke periode ontstonden de eerste nationalistische bewegingen?
B Welke drie organisaties droegen bij tot het ontstaan van Indonesische politieke partijen? Vertel welk doel elke organisatie – in het begin – nastreefde.
C Sinds 1920 werden drie Indonesische politieke partijen opgericht:
1 Welke partijen waren dit? Noem waar mogelijk de leider(s) van deze partijen.
2 Wel gezamenlijk doel hadden deze drie partijen?
3 In welk opzicht was er verschil tussen hen?
D Welke houding nam het Nederlandse koloniale gezag aanvaardelijk aan tegenover de nationalistische bewegingen? En welke houding sinds 1926?
E Hoe traden de Japanners tijdens hun bezetting van Indonesië op tegen de Indonesische politieke partijen?
F Na de Tweede Wereldoorlog bleek dat de vooroorlogse verhoudingen niet zouden kunnen worden hersteld. Wat was in Indonesië en in de rest van de wereld veranderd?
G Welke opvattingen bestonden er in Nederland in 1945 over de relatie met Nederlands-Indië? Welke opvattingen overheersten?
H Welke tegenstellingen waren er onder de Indonesiërs over het verkrijgen van onafhankelijkheid? Welke opvattingen overheersten?
I Door militaire acties probeerde Nederland zijn gezag te herstellen. Waardoor gaf Nederland toe en erkende het de Indonesische onafhankelijkheid in 1949?

OPDRACHT 15**Democratie en dictatuur (par. 7)**

- A In 1957 maakt de Indonesische regering een einde aan de parlementaire democratie die na de onafhankelijkheid was ingevoerd.
1 Er werd een 'geleide democratie' ingevoerd. Waar kwam dit in de praktijk op neer?
2 Welke twee bezwaren konden worden aangevoerd tegen de manier waarop de parlementaire democratie functioneerde?
B In 1999 werd de parlementaire democratie opnieuw ingevoerd. Wat waren de oorzaken daarvan?
C Sinds de onafhankelijkheid van Indonesië wordt gepoogd van het hele land een nationale eenheid te maken. Op welke manieren probeert de regering het nationaal gevoel aan te wakkeren?
D Met welke ernstige problemen heeft het tegenwoordige Indonesië te kampen?

OPDRACHT 1 Natuur en bevolking

- A** Als de naam 'Indië' viel, dachten de meeste Nederlanders vroeger onmiddellijk aan een _____ eilandenrijk. Op deze eilanden woonde een _____ bevolking. De natuur herbergde allerlei _____ . Dit beeld is ontstaan uit _____ uit de 19de eeuw en uit _____ .
- B** De natuurlijke omgeving had en heeft een grote invloed op de ontwikkeling van Indonesië. De _____ van de eilanden, het _____ en de daarmee gepaard gaande _____ bepaalden het soort staten dat ontstond: langs de kusten ontwikkelden zich meestal staten die leefden van _____ ; in de binnenlanden ontstonden _____ ; in de junglegebieden leefden stammen van _____ en van het _____ . De bevolking van Indonesië is als een _____ van een _____ volken met verschillende _____ , zoals verschillende _____ .

OPDRACHT 4 Het oude Indonesië

Drie oude Indonesische rijken waren:

- Het rijk Sriwijaya (±600-±1200) op _____ . De koningen wilden de _____ in _____ grotendeels in handen krijgen. Dat lukte hun vele eeuwen.
- Het rijk Modjopahit (±1200-1527) op _____ . De koningen haalden hun inkomsten niet alleen uit _____ , maar ook uit _____ . Modjopahit beheerste veel _____ over zee in Indonesië.
- Het rijk Mataram (±1600-1757) op _____ . Dit rijk had zijn inkomsten vooral aan de _____ te danken. De vorst van Mataram kon over een veel groter _____ beschikken dan de vorsten van andere rijken. Onder sultan Agoeng veroverde Mataram _____ .

OPDRACHT 5 De godsdiensten van Indonesië

De belangrijkste godsdiensten van Indonesië:

- De _____ . Hierbij geloofden de mensen in een groot aantal _____ . Zichtbare en onzichtbare dingen hebben een _____ en kunnen worden _____ .
- Het _____ en het _____ . Deze verspreidden zich vooral onder degenen die contact met _____ hadden, _____ en _____ . Zij lieten grote _____ bouwen (_____).
- De _____ . Deze drong door via _____ uit _____ en _____ . Moslims namen onderdelen uit de _____ , het _____ en het _____ over. De overgang naar de islam was voor de Indonesiërs op deze manier _____ .Tegenwoordig is _____ van de bevolking moslim.

OPDRACHT 6 De manier waarop de mensen samenleven

Drie kenmerken van de manier waarop de mensen in Indonesië samenleefden:

- De mensen leefden in _____ (_____). Binnen een _____ ontstonden tussen inwoners verschillen in gelaagdheid op grond van _____ en _____

- _____ .
- Tussen de dorpen bestonden grote verschillen, bijvoorbeeld qua _____ en _____ . In de kustdorpen waren _____ en _____ de belangrijkste bevolkingsgroepen; in de dorpen in het binnenland _____ en _____ die kleine stukken grond bebouwden.
 - _____ kwam op Sumatra, Kalimantan en Soelawesi _____ voor, elders _____ .

OPDRACHT 8 Het koloniale verleden

A De tijd van de VOC (1602-1799)

Het belangrijkste doel van de VOC was _____ door
 _____ (en later ook andere producten) uit _____ op de
 _____ te verkopen.

De VOC breidde haar macht uit door bij _____ tussen Indonesische
 _____ de _____ aan de overwinning te helpen.

Voor de hulp werden omvangrijke _____ gevraagd als
 tegenprestatie.

De Indonesische boer moest nu niet alleen een _____
 van zijn land afstaan aan _____. Hij moest ook voor
 _____ werken om aan de verplichtingen (leveranties van _____,
 _____ en _____ bijvoorbeeld) te kunnen voldoen.

B Nederland neemt het bewind over

Onder cultuurstelsel wordt verstaan een _____
 (tussen _____ en _____), waarbij de Javanen verplicht waren op
 _____ van hun grond producten te verbouwen die de
 _____ in _____ met _____ kon verkopen,
 zoals _____.

Drie gevolgen van het cultuurstelsel waren:

- Rond 1860 kwam _____ van de _____
 _____ rechtstreeks uit Indonesië.
- De _____ vorsten en hun _____
 dwongen de boeren vaak _____ te leveren dan een
 _____ vroeger vereiste.
 In _____ werd het cultuurstelsel afgeschaft. Vanaf dat moment kregen de Indonesiërs
 _____ met de Nederlandse _____
 te maken. Dat bracht voor de Javaanse boeren geen _____.
 De _____ moesten zij nog steeds betalen en wat zij niet meer voor de
 _____ hoefden te doen, moesten zij nu doen voor de
 van de _____.
- Het betalen van de belasting had ook tot gevolg dat het _____

_____ van de _____ in de dessa's weer opkwam. Veel Indonesische boeren
_____ konden de gevraagde _____ vaak niet opbrengen. Door hun
_____ aan de dessa te _____, werd de grond
_____ van alle boeren in de dessa. Deze moesten _____ de
_____ betalen voor de grond die aan de dessa behoorde.

C Invoering van 'ethische politiek'

De ethische politiek hield tal van _____ in om het
_____ van het _____ te verbeteren. De
_____ werd verbeterd, mogelijkheden voor Indonesiërs om _____ te volgen werden
_____ vergroot. Er werden _____ in de kolonie ingesteld, waarin ook
_____ zitting hadden.
In de praktijk bracht de ethische politiek _____ voor de
Indonesiërs op _____ en _____ gebied. Ook in het
_____ waren de resultaten _____. De nieuwe onderwijspolitiek
_____ had echter een onverwacht gevolg: het _____ nam erdoor toe.

D Verzet van Indonesiërs

In de 19de eeuw kreeg Nederland te maken met _____ in Indonesië. Dat werd
_____ door het Nederlandse koloniale leger met _____ gebroken. Hierbij sneuvelden veel
_____ en _____.
Het leger trad soms _____ op.

OPDRACHT 12 Indonesië bevecht zijn onafhankelijkheid

A Ontstaan van nationalistische bewegingen

De eerste nationalistische bewegingen ontstonden in de jaren _____ .

Sprekend verleden noemt zes nationalistische bewegingen. Dat zijn de volgende, met het doel dat ze wilden bereiken:

- _____ hield zich voornamelijk bezig met het bevorderen van de _____ .
 - De _____ wilde oorspronkelijk de groeiende invloed van _____ in Indonesië tegengaan en ontwikkelde zich later tot een _____ .
 - De _____ spande zich in op de gebieden van _____ en _____ , predikte de _____ en bestreed het _____ en plaatselijk _____ .
 - De _____ was een _____ beweging die in opstand kwam voor de _____ .
 - De _____ probeerde alle _____ in één partij onder te brengen en streefde naar _____ .
 - De _____ streefde naar _____ .
- In de eerste jaren _____ het Nederlandse koloniale gezag de _____ van deze nationalistische bewegingen _____ . Na de _____ van de PKI in 1926 werden _____ nationalistische bewegingen _____ . De leiders ervan werden _____ .

B Snelle groei van nationalisme tijdens de Japanse bezetting

De Japanners beloofden _____ . Maar ze bleken een nieuwe _____ . Pas toen het in de strijd tegen de Geallieerden _____ ging, kwamen de Japanners enigszins aan de _____ van _____ tegemoet. Kort na de Japanse _____ riepen Soekarno en Hatta de _____ uit (_____ 1945).

C Nederland poogt vergeefs gezag te herstellen (1945-1949)

Na de Tweede Wereldoorlog bleek dat de _____ niet zouden kunnen worden hersteld. Er was teveel veranderd in _____ en _____ in de _____ :

- Tijdens de Japanse bezetting was in Indonesië alles wat _____ en vooral wat _____

was, verboden. Een veel groter deel van de jongeren was
 geworden en bereid te voor de

- Vóór de Tweede Wereldoorlog werd in de wereld nog de toon aangegeven door de
 . Na de oorlog waren de
 en de , beide , hun opvolgers.

In Nederland bestond in 1945 een aantal opvattingen over de relatie met Nederlands-Indië:

- De meeste Nederlanders dachten dat de in
 een korte zouden kunnen worden .
- Veel Nederlanders waren bevreesd voor de gevolgen, als de kolonie
 zou gaan.
- Ook dachten velen dat de beter dan de
 konden weten wanneer deze aan toe waren.
- Er waren ook Nederlanders die voor van Indonesië waren.

Hun pleidooien vonden echter .

Onder de Indonesiërs waren de volgende tegenstellingen over het verkrijgen van onafhankelijkheid:

- Sommige leiders wilden de onafhankelijkheid door en desnoods
 bereiken.
- Anderen wilden een onafhankelijkheid zonder
 , desnoods met .

Ook aan Indonesische kant wonnen degenen die voor waren.

Met twee probeerde Nederland zijn gezag te herstellen. De
 riepen beide keren op tot een
 en traden op als . Ook de oefenden
 druk uit en dreigden daarbij de aan ons land in te trekken.
 Uiteindelijk gaf Nederland toe en erkende het de
 in .

OPDRACHT 15 Democratie en dictatuur

A Wisselende regeringsvormen

Sinds de onafhankelijkheid heeft Indonesië te maken met wisselende regeringsvormen:

- Van 1950 tot 1957 was Indonesië een _____ .
In de politiek was de _____ groot. De regeringen wisselden elkaar zo snel af dat geen haar _____ ten uitvoer kon brengen. De regeringen kregen te maken met _____ en met verdeeldheid onder de _____ .
- Om _____ te voorkomen besloot de regering in 1957 de _____ uit te roepen. In de praktijk kwam het neer op een _____ waarbij de macht in handen was van _____ en het _____ .
- In 1966 trad _____ als president af. Generaal _____ volgde hem op. Vanaf 1966 tot 1999 werd Indonesië bestuurd door een _____ . In de jaren '90 ontstond er steeds meer _____ tegen het bewind van _____ . Tijdens grote demonstraties werd om _____ en _____ gevraagd.
- In 1999 trad _____ af als president. Na de eerste _____ sinds de militairen aan de macht waren gekomen, kreeg Indonesië een regering onder leiding van president _____ .

B Toenemen van nationaal gevoel

Sinds de onafhankelijkheid van Indonesië wordt gepoogd van het hele land een _____ te maken. De Indonesische regering probeert het nationaal gevoel aan te wakkeren:

- er bestaat een officiële staatsleer genaamd _____ , 'de vijf principes', namelijk _____ , _____ , _____ , _____ en _____ ;
- het onderwijs vindt alleen plaats in de _____ ;
worden daardoor steeds minder gesproken;
- de lessen _____ op school worden gebruikt om de leerlingen op het verleden te wijzen, waarin _____ voor de _____

hebben gevochten en waarin duidelijk wordt hoeveel de Indonesiërs

hebben.

C Belangrijke huidige problemen

Het tegenwoordige Indonesië heeft te kampen met ernstige problemen:

- De _____ op Java: op _____ van het grondgebied van Indonesië woont ongeveer _____ van de bevolking.
- De overgang van een _____ naar een _____ Indonesië.
- De verdeling van de _____, omdat tot nog toe veel geld bij een _____ is terechtgekomen.
- De _____ in verschillende delen van het land.
- De _____ tegenstellingen tussen _____ en _____, tussen _____ en _____.

OPDRACHT 2**Suriname ontstaat als slavenkolonie (par. 1)**

- A** Op welke wijze en wanneer kwam Suriname in Nederlandse handen?
- B** Het bestuur van de kolonie Suriname:
- 1 Hoe was het bestuur in de tijd van de Republiek geregeld?
 - 2 Vanaf wanneer kwam het bestuur van de kolonie in handen van de Nederlandse staat?
- C** Op welke vier punten week de plantage sterk af van de Europese boerenbedrijven?
- D** Na 1770 begon de achteruitgang van de plantages. Noem daarvan twee oorzaken. Geef elke oorzaak eerst in één zin aan; licht elke oorzaak daarna kort toe.
- E** Hoeveel slaven zijn er in totaal vanuit West-Afrika naar Suriname gebracht?
- F** Welk werk moesten de slaven doen?
- G** Waarom traden blanken tegen iedere vorm van verzet streng op?
- H** Welke invloed heeft de slavernij gehad op het denken van de blanken over zwarten en gekleurden?
- I** Op welke wijze ontstond tussen de bovenlaag van blanken en de benedenlaag van slaven een middenlaag van vrije gekleurden?
- J** Op welke wijze ontstonden in de jungle gemeenschappen van marrons?
- K** De marrons en de Europese kolonisten:
- 1 Welke houding namen de marrons aan ten aanzien van de Europese kolonisten? (Lees ook de toelichting op de afbeelding op blz. 131)
 - 2 Welke houding namen de Europese kolonisten aan ten aanzien van de marrons?
 - 3 Wanneer kwam er een einde aan de strijd met de marrons?

OPDRACHT 6**Aziaten worden Surinamers (par. 2)**

- A** Noem drie belangrijke punten uit de wet tot afschaffing van de slavernij.
- B** Hoe werd gezorgd voor voldoende werkrachten op de plantages?
- C** De levensomstandigheden van de Hindoestanen:
- 1 Hoe waren de levensomstandigheden van de contractarbeiders in het begin?
 - 2 Waaruit bleek dat de levensomstandigheden op den duur verbeteren?
- D** De geschiedenis van de Javanen in Suriname:
- 1 Op welke punten komt hun geschiedenis overeen met die van de Hindoestanen?
 - 2 Op welk punt verschilt hun geschiedenis met die van de Hindoestanen?

OPDRACHT 8**Suriname wordt onafhankelijk (par. 3)**

- A** De onafhankelijkheid van Suriname vergeleken met de onafhankelijkheid van Indonesië:
- 1 In welke opzichten reageerde de bevolking van Suriname anders dan de Indonesische bevolking?
 - 2 In welke opzichten reageerde de Nederlandse regering anders ten aanzien van Suriname dan ten aanzien van Indonesië?
- B** Welk meningsverschil ontstond tussen de verschillende bevolkingsgroepen over volledige onafhankelijkheid?
- C** Op 25 november 1975 werd Suriname onafhankelijk. Hoe reageerden veel Hindoestanen en Javanen op het naderen van dat feit?
- D** Hoe hebben Surinaamse leiders een botsing tussen de bevolkingsgroepen voorkomen?

OPDRACHT 11**Een revolutie die mislukte (par. 4)**

- A** Waarom pleegde op 25 februari 1980 een groep militairen onder leiding van Desi Bouterse een staatsgreep?
- B** Wanneer en waaruit bleek dat er in Suriname verzet was tegen Bouterse en zijn militairen?
- C** Hoe braken Bouterse en zijn militairen dat verzet?
- D** Welke reacties kwamen er vanuit Nederland?
- E** De terugkeer van de democratie in Suriname
- 1 Met welke problemen kregen Bouterse en zijn militairen te maken?
 - 2 Waarom bleek Bouterse bereid enigszins terug te keren tot de democratie?
 - 3 Waaruit bleek dat hij de macht toch niet volledig uit handen wilde geven?
 - 4 Welke nieuwe stappen op weg naar democratie deed Bouterse en wanneer?
- F** Welke grote economische problemen kent Suriname sinds de onafhankelijkheid? Schrijf deze problemen puntsgewijs onder elkaar.
- G** Hoe zijn de etnische bevolkingsgroepen verdeeld over de bevolkingslagen?
- H** Noem enkele belangrijke verschillen tussen de bevolkingsgroepen op cultureel gebied, die grote problemen opleveren.

OPDRACHT 12**Suriname en Latijns-Amerika (par. 5)**

- A** Geef drie voorbeelden van contacten tussen Suriname en Brits-Guyana.
- B** Geef drie voorbeelden van contacten tussen Suriname en Frans-Guyana.
- C** Geef vier voorbeelden van contacten tussen Suriname en andere landen in de regio.

OPDRACHT 2 Suriname ontstaat als slavenkolonie

- A** Tijdens een oorlog tussen de Republiek en Groot-Brittannië veroverde _____ de Britse kolonie _____. Bij de Vrede van Breda werd bepaald dat Suriname _____ zou worden. Vanaf 1667 bleef Suriname _____ Nederlands bezit. De Staten-Generaal van de Republiek gaven het bestuur van Suriname in handen van _____. Vanaf 1792 nam _____ het bestuur zelf in handen.
- B** De plantage week sterk af van de Europese boerenbedrijven:
- de plantage was veel _____, meestal enkele _____;
 - het werk werd verricht door _____;
 - er werd _____ verbouwd, zoals _____ of _____;
 - het doel was _____.
- C** Na 1770 begon de achteruitgang van plantages. Twee oorzaken daarvan waren:
- Veel plantages waren verkocht aan _____ die niet zelf de plantage bestuurden. Het _____ lieten ze over aan _____. Die benoemden op hun beurt _____ om de plantages te _____. Administrateurs en directeuren hadden belang bij _____, maar ze hadden geen oog voor _____. Daardoor deden ze vaak onverantwoorde _____, die op lange termijn funest bleken.
 - In de 19de eeuw werd in veel gebieden in de wereld _____ dat de prijzen van de plantageproducten _____. De Surinaamse plantages konden tegen deze _____ niet op.
- D** Men schat dat er in totaal ruim _____ slaven uit _____ naar Suriname zijn gebracht. De meeste slaven moesten op de _____ werken (_____). Anderen moesten zich bezighouden met _____ (_____) of het _____ (_____).
- Tegen iedere vorm van _____ werd streng opgetreden om onder de slaven _____

_____ . Er waren namelijk veel meer
 dan _____ . Als de slaven _____ zouden komen, waren
 de blanken _____ .
 Onder veel blanken ontstonden _____ tegen zwarten en
 gekleurden: deze blanken voelden zich _____ . Ook vonden zij bijvoorbeeld dat
 de slaven _____ waren.

E Veel blanke mannen namen een slavin als _____ en _____ .
 Deze slavinnen en de kinderen die uit dergelijke verhoudingen geboren werden, kregen soms
 _____ . Ook slaven die _____ voor de blanken deden,
 kregen _____ . Zo ontstond tussen de _____ van
 blanken en de _____ van slaven een _____ van
 _____ .

F Er waren ook slaven die de _____ namen door te _____ , alleen
 of in kleine groepjes. Soms kwamen _____ van een
 in opstand, waarna ze _____ . De gevluchte slaven werden
 genoemd. Groepen _____ sloten zich aaneen en stichtten _____ .
 Om aan _____ , _____ en _____ te
 komen ondernamen de _____ overvallen op _____ . Zo
 bleven zij een voortdurende dreiging voor de _____ . Regelmatig
 werden _____ op de _____ afgestuurd, maar dat had
 _____ . De _____ vochten terug of vluchtten op tijd. Daarom
 streefden de blanke kolonisten naar _____ met de _____ van het
 _____ . De Boni's voerden een langdurige _____ . Pas in
 1793 gaven de Boni's de strijd op, nadat hun _____ was _____ . Marrons
 met wie vrede was gesloten, werden voortaan _____ genoemd.

OPDRACHT 6 Aziaten worden Surinamers

A Drie belangrijke punten uit de wet tot afschaffing van de slavernij:

- Op 1 juli _____ werden 33 000 slaven _____ .
- De slavenhouders kregen voor iedere vrijgelaten slaaf een _____ van _____ gulden.
- De ex-slaven kwamen _____ onder _____ te staan. Dat hield in dat de ex-slaven verplicht waren met _____ een _____ af te sluiten.

B Om ervoor te zorgen dat de plantages voldoende goedkope _____

hadden, werden in _____ arbeiders geworven. Die moesten een _____ tekenen dat hen verplichtte _____ te werken tegen een _____ .

De levensomstandigheden van de contractarbeiders waren _____ , vooral in de _____ . Velen stierven _____ . De Hindoestanen die na 1916 bleven, kregen _____ en vestigden zich als _____ . Ze vormden een _____ groep, die vasthield aan _____ .

De _____ waarin de Hindoestanen op het platteland leefden, werd op den duur _____ . Velen wisten door _____ en _____ leven een zekere _____ te bereiken. Daardoor konden hun kinderen in _____ gaan en er een _____ uitoefenen.

C De geschiedenis van de Javanen lijkt _____ op die van de Hindoestanen. Ook de Javanen kwamen als _____ om op de plantages te werken. Ook zij leefden lang _____ als een _____ .

In tegenstelling tot de Hindoestanen bleven de Javanen na afloop van hun contract _____ werken. Pas na het _____ van de plantages in de jaren '30, gingen ze zich als _____ vestigen. De _____ bleven een belangrijke rol spelen. Na de _____ werd de afzondering van de Javanen _____ .

Vooraf jongeren vonden werk in _____ of in de _____ .

OPDRACHT 8 Suriname wordt onafhankelijk

- A** Na de Tweede Wereldoorlog kwam het gevoel _____ te zijn bijna alleen voor
bij _____. Wel werden _____ opgericht
met als doel _____. In de periode 1948-1950 kreeg Suriname
_____ in _____ aangelegenheden. De
bevolking koos een _____ ('_____'); de regering moest
_____ aan dat _____.
- B** In de jaren '60 en '70 werd bij de _____ het streven naar zelfstandigheid
_____. De _____ en _____ waren tegen
de onafhankelijkheid. Zij waren _____ dat de _____ dan Suriname
zouden _____. Op 25 november _____ werd Suriname
_____. Uit angst begonnen steeds meer
en _____ naar _____ te _____.
- Enkele dagen voor de onafhankelijkheid hadden de Hindoestaanse en Creoolse leiders
_____.

OPDRACHT 11 Een revolutie die mislukte

- A** Toen Suriname onafhankelijk werd, waren de _____ vooruitzichten
 _____ . De _____ draaide goed.
 Nederland had _____ gulden
 toegezegd. Enkele jaren later waren velen _____ . Men verweet de
 regering _____ , _____ , verkeerde
 van het _____ ; de
 _____ ontwikkeling werd _____ .
- B** Door de staatsgreep op 25 februari _____ kreeg een groep _____
 _____ onder leiding van _____ de macht in
 handen. In Suriname werd verzet vooral gevoerd door _____ ,
 de _____ . Bouterse brak het verzet door
 _____ op 8 december 1982. Gebouwen werden _____ .
 Vijftien tegenstanders werden _____ . In Nederland werden door
 Surinamers _____ en andere
 _____ opgericht om Bouterse en zijn medestanders _____ .
 Nederland stopte met _____ .
 In augustus 1986 begon een kleine groep Bosnegers een _____ in Oost-
 Suriname. Dit _____ bracht grote schade toe aan de
 _____ . Het leger van Bouterse kon het
 _____ niet _____ .
- C** Bouterse had behoefte aan _____ van de bevolking. Ook wilde hij dat
 _____ weer _____ zou gaan geven.
 Daarom was hij bereid om enigszins terug te keren naar _____ . In 1987
 liet hij _____ houden. De nieuwe regering kon echter
 weinig doen als het _____ was. In
 1990 werd de regering _____ . Toch liet Bouterse in 1991
 _____ houden. Ronald Venetiaan werd de eerste
 _____ na de _____ van 1980 met
 _____ . In 1992 trad Bouterse af als _____ .
- D** Suriname kent sinds de onafhankelijkheid economische problemen:
 Door een geringere vraag naar _____ (gemaakt uit _____)

liep de Surinaamse _____ terug en daalden ook de _____
 _____ .

Doordat het land zo weinig _____ heeft, is het moeilijk een industrie op te
 bouwen voor _____ . Surinaamse
 ondernemers houden zich daarom liever bezig met _____ .

In de jaren '90 was er geen geld voor _____ .

De _____ was enorm, waardoor _____ waardeloos
 werd. De overheidsfinanciën gingen op aan de _____ van het
 _____ . Daardoor bleef er voor _____ ,
 _____ en andere _____ weinig over.

In de landbouw produceren _____ vooral voor
 _____ . Voor de uitbreiding van de landbouw zijn
 wel enorme _____ , maar het stichten van nieuwe bedrijven
 _____ .

De ontwikkelingshulp is door Nederland _____ . Nederland vindt de
 Surinaamse _____ voor _____ herstel te _____ .

E Er zijn vier grote verschillen tussen de bevolkingsgroepen in Suriname:

Het besef _____ te zijn, is onder de bevolking wel sterk _____ .

Maar er is een groot saamhorigheidsgevoel _____ . Dit
 leidt nogal eens tot _____ en _____ .

In de bovenlaag van de bevolking bevinden zich naar verhouding meer _____ en
 _____ dan mensen uit andere bevolkingsgroepen. In de beneden
 laag bevinden zich naast _____ veel _____ en bijna alle
 _____ en _____ . De middenlaag bestaat grotendeels
 uit _____ en _____ .

Op cultureel gebied zijn er _____ tussen de bevolkings
 groepen, zoals _____ .

Alle bevolkingsgroepen hebben een eigen _____ . Een deel van de Creolen
 wil _____ vervangen door _____ als
 _____ .

OPDRACHT 12 Suriname en Latijns-Amerika

A Geef drie voorbeelden van contacten tussen Suriname en Brits-Guyana.

Omstreeks 1890 begonnen ondernemers en arbeiders uit Brits-Guyana met de winning van _____
_____ in _____ (Nickerie). De invloed van

Guyana is in Nickerie tot in onze tijd merkbaar aan de _____ en de _____
_____.

Nadat Brits-Guyana als Guyana onafhankelijk was geworden, ontstond er een _____
_____ met Suriname over de loop van de _____ . Dit

_____ is nog steeds niet _____ .

Na de Surinaamse onafhankelijkheid werd begonnen aan verschillende grote _____
_____ . Duizenden Guyanezen trokken _____ of

_____ naar Suriname op zoek naar _____ . Toen na 1985 de
_____ Surinaamse economie _____ , vertrokken velen weer.

B Geef drie voorbeelden van contacten tussen Suriname en Frans-Guyana.

Toen in Frans-Guyana een _____ werd
_____ gebouwd, trokken veel Surinamers erheen en vonden _____ .

Toen in 1986 in Suriname een _____ uitbrak, vluchtten duizenden
_____ uit Suriname naar Frans-Guyana. Na de ondertekening van een

_____ door alle partijen in 1992 kwam
_____ op gang.

Ook met Frans-Guyana bestaan _____ .

C Geef vier voorbeelden van contacten tussen Suriname en andere landen in de regio.

Op _____ gebied en op het gebied van de _____
_____ ontstond een uitgebreide samenwerking met _____ .

In 1975 heeft Suriname met _____ een verdrag tot
_____ gesloten.

In 1995 werd Suriname lid van de _____ (Caribbean Community, een
_____ organisatie voor _____).

Sinds het begin van de olie-industrie op _____ en weer in de _____
_____ trokken veel Surinamers op zoek naar _____ naar dat eiland.

OPDRACHT 3**De Nederlandse Antillen en Aruba****De natuur en de mensen**

- A** In welke opzichten verschillen de Benedenwindse eilanden van de Bovenwindse:
- 1 in natuurlijke omstandigheden;
 - 2 in percentage van de bevolking;
 - 3 in etnische samenstelling?

West-Europeanen veroveren de eilanden

- B** Wie waren de oorspronkelijke bewoners van de Antillen?
C En hoe verlieten zij de Antillen?
D Noem vier activiteiten van de Nederlanders op de Antillen in de tijd van de Republiek.

De slavernij en de gevolgen ervan

- E** Na de komst van blanken en slaven ontstond op de Antillen een gelaagde samenleving. Welke lagen waren er? Vermeld bij elke laag de etnische samenstelling en de godsdienst(en).
F In welke opzichten is het racisme na de afschaffing van de slavernij niet verdwenen?
G Een ander uit de slaventijd overgenomen verschijnsel betreft de verhouding man-vrouw. Welk verschijnsel is dat?

Economische problemen ontstaan

- H** De economische positie van de Nederlandse Antillen was in de 19de eeuw slecht. Wanneer en waarom kwam daarin verandering?
I Welke economische gevolgen had de komst van olieraffinaderijen voor de Antillen?
J Inkrimping en automatisering van de olieraffinaderijen in de jaren '50:
 - 1 Wat waren de gevolgen op korte termijn.
 - 2 Noem twee gevolgen op de lange termijn.

De banden tussen de eilanden

- K** Wat wordt verstaan onder insularisme?
L Waarom wilde Aruba een 'status aparte'?
M Wat was eind 1993 de uitslag van een consultatief referendum op de Nederlandse Antillen?

De banden met Nederland

- N** Hoe is in het 'Statuut voor het Koninkrijk' sinds 1954 het bestuur van de Antillen geregeld?

OPDRACHT 3 De Nederlandse Antillen en Aruba

De natuur en de mensen

A De Benedenwindse eilanden

hebben een heet, droog . Vanwege
groeit er bijna niets. Er is een ernstige .

De Bovenwindse eilanden

liggen ten noorden van de Benedenwindse
eilanden. De temperatuur is , de neerslag is .

De begroeiing is .

Van de 260 000 mensen woont op Aruba , op Curaçao en
op de andere eilanden. Op Curaçao, Bonaire, St. Eustatius en St. Maarten zijn de
meeste mensen van afkomst, op Aruba van ;
op Saba wonen en .

West-Europeanen veroveren de eilanden

B De oorspronkelijke bewoners van de Bovenwindse eilanden behoorden tot de ,
een volk. Die van de Benedenwindse eilanden behoorden tot een
, de .

C Aan het eind van de 15de eeuw werden de bewoners door de Spanjaarden
naar Hispaniola (nu Haïti), waar ze op de moesten
.

D Activiteiten van de Nederlanders op de Antillen:

Vanuit de op de Antillen konden de schepen van de WIC
.

Curaçao werd de in Amerika;
er werden veel producten uit het Caribische gebied .

Op de eilanden werden gesticht (
) en deed men aan

(). Er werd gewonnen.

Vanuit St. Eustatius werd er veel naar de
.

De slavernij en de gevolgen ervan

E Na de komst van blanken en slaven ontstond op de Antillen een gelaagde samenleving met de volgende lagen:

een bovenlaag van _____
 _____ (_____);

een middenlaag van _____
 (_____);

een benedenlaag van _____ (_____).

F Sinds de slaventijd is tot in onze tijd een _____ voelbaar. De blanken voelden zich _____ aan de andere bevolkingsgroepen. Na het einde van de slavernij (1863) _____ .

G Uit de slaventijd is ook _____ overgenomen: de _____ . De _____ komt op de tweede plaats.

Economische problemen ontstaan

H In het begin van de 19de eeuw lag de _____ op de Antillen bijna stil. Pogingen om de _____ weer te herstellen, hadden weinig succes. De economische positie van de Antillen bleef _____ .

I In 1914 werd er in Venezuela _____ gevonden. De _____ gingen spoedig op Curaçao en Aruba _____ bouwen. Zij hadden daarvoor de volgende redenen:

- de _____ op de eilanden;
- de verwachting dat er op de eilanden _____ zouden zijn dan op het Latijns-Amerikaanse vasteland;
- de _____ die de Nederlandse regering de oliemaatschappijen bood.

J Door de komst van deze raffinaderijen namen ook andere activiteiten toe: _____ .

De landbouw _____ . Om aan voldoende arbeiders te komen, werden er mensen van _____ gehaald.

K In de jaren '50 moesten de olieraffinaderijen op de Antillen _____ . Daarnaast
werd er in de bedrijven ook _____ . Gevolgen op de korte
termijn waren: _____ .
Gevolgen op de lange termijn waren:
_____ en de eilanden gingen zich
_____ (_____).

De banden tussen de eilanden

L Onder insularisme wordt verstaan dat _____
_____ . De bewoners van de Antillen voelen zich reeds eeuwenlang
_____ .

M Op Aruba wilde men een _____ omdat het eiland _____
_____ . Ook wilde
men op Aruba uit onder _____ .

N Eind 1993 koos de bevolking van _____ Antillen met _____
_____ voor _____ .

De banden met Nederland

O In het 'Statuut voor het Koninkrijk' (1954) werden de verhoudingen tussen de _____
van het Koninkrijk (_____
_____) opnieuw vastgelegd. De drie delen zouden
_____ . Alleen _____
_____ zouden gezamenlijk worden geregeld. De
_____ van de Antillen vertegenwoordigt de koningin als _____
_____ , met
dezelfde bevoegdheden: _____ .

OPDRACHT 7 Politieke partijen toen en nu

Lees de illustratieve tekst op blz. 153 van je leerboek.

- A** Lees de teksten over de beginselen en programmapunten van de politieke partijen hieronder. Op de website van Nijgh *Versluys* kun je de partijprogramma's vinden. Je kunt ook voorlichtingsmateriaal van partijen bestuderen.
- B** Kies een of twee politieke partijen en vergelijk de beginselen en de programmapunten met de standpunten die de partijen verkondigen in het nieuws. Kijk daarbij naar twee actuele kwesties. Vraag je af welke standpunten afwijken van de beginselen van de partij en welke verklaring(en) je hiervoor kunt geven (bijvoorbeeld: Hebben de schrijvers van *Sprekend verleden* zich vergist? Wijkt het standpunt voor één keer af van het gebruikelijke standpunt omdat de partij deel uitmaakt van de regering of juist van de oppositie? Neemt een bepaald partijlid een afwijkend standpunt in? Welke mogelijke andere verklaringen zijn er?).

Partij A:

- Kwestie 1

– gaat over:

– standpunt wijkt af van de beginselen, namelijk:

– verklaring(en):

- Kwestie 2

– gaat over:

– standpunt wijkt af van de beginselen, namelijk:

– verklaring(en):

Partij B:

- Kwestie 1

– gaat over:

– standpunt wijkt af van de beginselen, namelijk:

– verklaring(en):

- Kwestie 2

– gaat over:

– standpunt wijkt af van de beginselen, namelijk:

– verklaring(en):

Partij van de Arbeid (PvdA)	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	Christen-democratisch Appèl (CDA)
<p>De PvdA baseert zich op de socialistische beginselen, waarvan het streven naar gelijkheid het voornaamste is. Zij behartigt de belangen van de lagere groepen in de samenleving, aan wie dat streven ten goede komt. Dat blijkt bijvoorbeeld uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de wil om de werknemers meer zeggenschap te geven in de bedrijven; • het streven naar nivelleren (kleiner maken van de verschillen tussen hoge en lage inkomens); • brede scholengemeenschappen bieden meer kansen aan kansarme leerlingen. <p>Op andere punten is de politiek van de PvdA niet speciaal in het belang van de lagere groepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zij staat kritisch ten opzichte van de NAVO en is tegen kernwapens; • zij is geen voorstander van kernenergie; • zij wil het openbaar vervoer uitbreiden ten koste van het particulier vervoer. <p>De PvdA staat wantrouwend ten opzichte van particulier initiatief en wil dat de overheid zoveel mogelijk terreinen van de samenleving door wetgeving beheerst. De PvdA zegt dat ze, behalve naar gelijkheid, ook naar vrijheid streeft. Wanneer ze echter een keus moet maken tussen die twee, geeft het streven naar gelijkheid meestal de doorslag.</p>	<p>Van de drie grote partijen verschillen de PvdA en de VVD het meest van elkaar. De VVD baseert zich op de liberale beginselen, waarvan vrijheid het voornaamste is. Iedereen moet de vrijheid hebben zijn leven zoveel mogelijk naar eigen inzicht in te richten. Daardoor is de VVD ook een belangenpartij: de vrijheid werkt in het voordeel van de hogere groepen in de samenleving, doordat zij meer mogelijkheden hebben zich op eigen kracht te ontplooiën. Belangrijke programmapunten van de VVD zijn met het oog daarop:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beloning naar prestatie en daarom geen nivellering van de lonen; • zo groot mogelijke vrijheid voor de ondernemers, omdat alleen dan het bedrijfsleven tot bloei kan komen; de medezeggenschap van de arbeiders niet vergroten in hun eigen belang; • het particulier vervoer heeft evenveel recht van bestaan als het openbaar vervoer; • beperking van de rol van de overheid en meer ruimte aan het particulier initiatief. <p>Enkele andere punten waarvoor de VVD zich bijzonder inspannt zijn: een sterke NAVO, handhaving van kernwapens als noodzakelijk afschrikkingsmiddel, uitbreiding van het aantal kerncentrales.</p>	<p>In 1980 gingen één katholieke en twee protestantse partijen op in een nieuwe partij: het CDA. Het CDA baseert zich op de christelijke beginselen zoals die met name in het evangelie te vinden zijn. Aangezien het CDA niet op een politieke, maar op een godsdienstige ideologie steunt, zijn de politieke doelstellingen van het CDA minder duidelijk dan die van de PvdA of de VVD. In de praktijk blijkt dat het CDA op veel terreinen tussen PvdA en VVD in staat. Enkele voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het CDA wil wel de lonen verder nivelleren, maar minder sterk dan de PvdA; • het CDA verdedigt het karakter van het bijzonder onderwijs; • het CDA wil de bestaande kerncentrales handhaven, maar is tegen uitbreiding. <p>Het CDA onderscheidt zich het duidelijkst van de twee andere grote partijen op de terreinen die direct met levensbeschouwing en godsdienst te maken hebben. Huwelijk en gezin moeten zoveel mogelijk worden beschermd, abortus slechts onder zeer strikte voorwaarden toegelaten en euthanasie strafbaar blijven.</p>
Democraten 66 (D66)	GroenLinks	Socialistische Partij (SP)
<p>D66 streeft ernaar de beginselen van democratie en liberalisme praktisch toe te passen op de problemen van onze tijd. Het liberalisme komt vooral tot uiting in het ijveren voor het recht op vrijheid en ontplooiing voor iedere burger. De rol van de overheid moet volgens D66 worden beperkt, zodat de burgers meer eigen verantwoordelijkheid krijgen.</p> <p>De voornaamste reden van haar bestaan ziet D66 in een verdergaande democratisering. De partij vindt dat in onze tijd verschillen naar leeftijd en sekse, overerving (koningschap), godsdienst, rijkdom en kennis sommige bevolkingsgroepen ten onrechte een voorsprong bezorgen. Belangrijke programmapunten daarbij zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • meer democratie in bedrijven; • betere voorlichting over politiek; • grotere invloed van het parlement en de rest van de bevolking op de politiek; • gelijkwaardigheid van vrouw, kind en man in de samenleving. <p>Enkele andere punten waarvoor D66 zich bijzonder inspannt zijn: bescherming van het schaarse landschap, ontwikkeling van andere energiebronnen dan kernenergie en industriële vernieuwing.</p>	<p>GroenLinks is in 1989 ontstaan uit vier politieke partijen van communisten, radicale socialistische, radicale katholieken en protestanten. De verschillende achtergronden zijn terug te vinden in enkele programmapunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • burgers moeten in alle geledingen van de maatschappij kunnen meebeslissen over belangrijke zaken; • de rijkdom in de wereld moet eerlijker verdeeld worden; • het milieu moet zeer veel aandacht krijgen; • militaire tussenkomst in conflicten uitsluitend onder de vlag van de VN; • aanpassing van de verzorgingsstaat: komen tot een geïndividualiseerd sociale verzekeringsstelsel, erkenning van onbetaalde arbeid en ruimte scheppen voor zorgtaken naast betaalde arbeid. <p>Andere punten die GroenLinks belangrijk vindt zijn: brede scholengemeenschappen die kansen bieden aan kansarme leerlingen, bevordering integratie in de multiculturele samenleving, verbod op kernenergie en kernwapens.</p>	<p>De SP is opgericht in 1972 en vanaf 1994 vertegenwoordigd in de Tweede Kamer. Veel stemmen kwamen van mensen die eerder PvdA en GroenLinks hadden gestemd, maar die hun partijen te toegeeflijk vonden aan andere.</p> <p>De SP komt voort uit een marxistisch-socialistische traditie. Zij staat een samenleving voor waarin 'menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit' voorop staan. De SP wil de tegenstellingen tussen mensen verkleinen en is voor medezeggenschap op de werkvloer.</p> <p>De SP stelt dat iedereen recht heeft op werk, op een fatsoenlijk inkomen of indien nodig een goede sociale uitkering, recht op goed en gratis onderwijs en op een goede gezondheidszorg. De SP is tegen bezuinigingen op de sociale zekerheid, de gezondheidszorg, het onderwijs en de volkshuisvesting.</p>
		Gereformeerd Politiek Verbond (GPV)
		Reformatoren Politieke Federatie (RPF)
		Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)
		<p>Deze drie (kleine) confessionele partijen zijn alle drie streng-protestantse partijen, die vinden dat het CDA zich te weinig naar de bijbel richt. Onderling verschillen ze van mening over de christelijke beginselen en over de wijze waarop deze in praktijk gebracht moeten worden. In de praktische politiek nemen ze een conservatief standpunt in. GPV en RPF werken samen in de Christen-Unie.</p>

OPDRACHT 14 'Schrijf spoedig terug', brieven van migranten

Lees de inleiding op blz. 161 van je leerboek en bestudeer de bronnen 1 t/m 3.

A Met welke problemen kregen de Europese migranten in de VS te maken?

BRON 1:

BRON 2:

BRON 3:

B In de laatste halve eeuw zijn veel mensen naar Nederland geëmigreerd. Welke problemen die je onder A hebt genoemd, ondervinden ook de migranten in Nederland?

Verschillen:

C 1 In welke opzichten verschilden de groepen migranten die naar Nederland kwamen van de Europese migranten in de VS?

2 Welke invloed hadden de verschillen op de problemen waarmee ze te maken kregen?

Met behulp van dit werkblad kun je je ouders en grootouders ondervragen. Hoe was de jeugd van je grootouders? Hoe was de jeugd van je ouders? Was er sprake van een generatiekloof? Hieronder volgt eerst een beschrijving van de jeugd van veel kinderen vóór de jaren '60. Je kunt door het stellen van vragen aan je grootouders nagaan of deze beschrijving klopt met hun eigen ervaringen als kind.

Daarna volgt een beschrijving van de jeugd van veel kinderen na de jaren '60. Door het stellen van vragen aan je ouders kun je nagaan of deze beschrijving klopt met hun eigen ervaringen als kind.

Kind zijn in de tijd vóór de jaren '60

Tot in de jaren '50 stond het leven van kinderen en jongeren sterk onder controle van volwassenen. Veel kinderen moesten na de leerplichtige leeftijd (14 jaar) al gauw gaan meeverdienen. Hun loon moesten ze afgeven aan hun ouders. Ze kregen weinig of geen zakgeld. De ouders hadden alles nodig voor de eerste levensbehoeften.

Thuis konden jongeren naar de radio luisteren. Maar van zelf grammfoonplaten kopen was voor de meeste jongeren geen sprake. In de meeste gezinnen was alleen een radio.

Een groot deel van hun vrije tijd brachten veel jongeren door op straat (bijna zonder auto's, 'brommers' bestonden nog niet) en bij 'verzuilde' jeugdverenigingen.

In veel gezinnen werden de kinderen streng opgevoed. De wil van vooral de vader was wet. Moeder en kinderen vonden dat normaal.

Kind zijn in de tijd na de jaren '60

Jouw ouders zijn vermoedelijk na de Tweede Wereldoorlog geboren. Als zij toen in Nederland woonden, hebben zij de jaren '60 meegemaakt als jongere.

Als gevolg van het toenemen van de welvaart begon er veel te veranderen. Werkende jongeren mochten hun loon houden en hoefden thuis maar weinig 'kostgeld' te betalen. Studerende jongeren kregen steeds meer zakgeld. Doordat de jongeren veel meer geld hadden, was er voor het bedrijfsleven een nieuwe 'markt'. Reclamebureaus, commerciële radiozenders, platenmaatschappijen en de mode-industrie gingen zich speciaal op de jongeren richten.

Veel ouders die zelf streng waren opgevoed, wilden hun eigen kinderen heel anders opvoeden. Ze gaven hun kinderen veel meer vrijheid. Kinderen en jongeren kregen recht op hun eigen mening.

Een kloof tussen beide generaties

Uit de gebeurtenissen in ons land sinds de jaren '60 bleek dat er een generatiekloof was ontstaan.

Aan de ene kant stond de generatie van je grootouders die de economische crisis, de Tweede Wereldoorlog en het moeizame herstel na de oorlog hadden meegemaakt, die als kind streng waren opgevoed en hun kinderen een vergelijkbare opvoeding hadden gegeven.

Aan de andere kant stond de generatie van je ouders die de oorlog niet of nauwelijks hadden beleefd, welvaart veel gewoner vonden en meer vrijheid wilden.

In gesprek met ouders en grootouders

Ga nu je ouders en grootouders interviewen.

- 1 Bedenk zelf vragen om na te gaan of het beeld dat op dit werkblad van hun jeugd wordt gegeven, klopt met de werkelijkheid.
- 2 Bedenk zelf vragen om na te gaan in hoeverre er sprake was van een kloof tussen de generaties van je ouders en je grootouders.
- 3 Vergelijk dan jouw eigen jeugd met die van je ouders en grootouders:
 - a welke verschillen zijn er?
 - b welke overeenkomsten zijn er?
- 4 Hoe verklaren je (groot)ouders dat sommige dingen zijn veranderd en dat andere hetzelfde zijn gebleven?

Wie niet de mogelijkheid heeft ouders of grootouders te interviewen, vormt een groepje met een andere leerling die deze mogelijkheid wel heeft.

OPDRACHT 16 De verdeling van het werk: wie deed en doet wat wel of niet? En waarom?

Lees de inleiding op blz. 166 van je leerboek en bestudeer de overige tekst en de illustraties.

A De verdeling van het werk 1875-1950

1 Wat veranderde er op het gebied van de taken van de vrouw?

2 Wat bleef hetzelfde op het gebied van beroepen voor vrouwen?

3 Wat bleef hetzelfde op het gebied van aanzien en betaling van door vrouwen verricht werk?

4 Wat veranderde er op het gebied van de opvoeding van de kinderen?

5 Wat veranderde er voor de kinderen?

6 Wat bleef hetzelfde voor de kinderen?

B De verdeling van het werk 1950 - heden

1 Wat veranderde er?

2 Waardoor kwam dit?

3 Wat bleef hetzelfde?

4 Waardoor kwam dit?

OPDRACHT 8 Europese verkiezingen: wat heb je eraan?

Lees de inleiding op blz. 181 van je leerboek en bestudeer de drie standpunten.
Schrijf hieronder een eventueel vierde standpunt op:

A Verdedig één standpunt over de Europese verkiezingen.

- Argumenten voor je 'eigen' standpunt:

- Argumenten tegen de andere standpunten:

B Discussieer in de klas over de standpunten.

C Bepaal zelf een voorlopig standpunt: nummer _____ .

D Houd in de klas een stemming. Iedereen is vrij om te stemmen voor één van de drie of vier standpunten.